

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
«ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ»

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ: ΚΑΝΕΛΛΗΣ ΠΕΤΡΟΣ ΑΜ: 5141

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ, 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

<u>Εισαγωγή</u>	σελ.4
<u>Κεφάλαιο 1^ο</u> «Έννοια, σημασία και τα είδη του τουρισμού»	σελ.5
1.1 «Το φαινόμενο του τουρισμού»	σελ.5
1.2 «Τα είδη του τουρισμού»	σελ.8
<u>Κεφάλαιο 2^ο</u> «Θέση, διοικητική διαίρεση και δημογραφικά χαρακτηριστικά της Κρήτης»	σελ.11
2.1 «Γενικά χαρακτηριστικά»	σελ.11
2.2 «Μυθολογία»	σελ.14
2.3 «Ιστορία του νησιού»	σελ.15
2.4 «Κλιματολογικές συνθήκες»	σελ.23
2.5 «Χλωρίδα και πανίδα»	σελ.24
2.6 «Ασχολίες των κατοίκων»	σελ.26
2.7 «Παραδοσιακά προϊόντα κρητικής διατροφής»	σελ.31
2.8 «Τέχνες και πολιτισμός»	σελ.33
<u>Κεφάλαιο 3^ο</u> «Φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι τουριστικής έλξης» ...	σελ.36
3.1 «Παραλίες»	σελ.36
3.2 «Σπήλαια»	σελ.40
3.3 «Φαράγγια»	σελ.42
3.4 «Εκκλησίες, μοναστήρια και ξωκλήσια»	σελ.44
3.5 «Λίμνες»	σελ.47
3.6 «Μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι»	σελ.49
<u>Κεφάλαιο 4^ο</u> «Εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην Κρήτη»	σελ.54

4.1 «Ο εναλλακτικός τουρίστας»	σελ.54
4.2 «Εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην Κρήτη»	σελ.55
<u>Συμπεράσματα-Προτάσεις</u>	σελ.62
<u>Βιβλιογραφία</u>	σελ.64

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Η Κρήτη, λόγω της μορφολογίας του εδάφους της, του νησιώτικου χαρακτήρα της, των έντονων διαφορών που υπάρχουν από βορρά σε νότο, της θάλασσας και των ορεινών όγκων, τον πλούτο των χρωμάτων και των συναισθημάτων των ανθρώπων αλλά και των προϊόντων της Κρητικής γης, την καθιστούν το καταλληλότερο ίσως σημείο για να αναπτυχθούν οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Η εργασία αυτή έχει ως στόχο τη μελέτη και την παρουσίαση της ανάπτυξης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Κρήτη. Το ζήτημα των μορφών εναλλακτικού τουρισμού στο νησί και δη του αγροτουρισμού έχει γίνει αντικείμενο μελέτης πολλές φορές στο παρελθόν. Στην παρούσα εργασία θα γίνει μία προσπάθεια περιγραφής των υφιστάμενων δομών αλλά και των προοπτικών ανάπτυξης και εξέλιξης.

Για το σκοπό αυτό έγινε μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας, άρθρων και ιστοσελίδων του διαδικτύου. Επίσης, στην παρούσα εργασία περιλαμβάνονται συνεντεύξεις αρμόδιων διοικητικών φορέων, επιχειρηματιών και κατοίκων της περιφέρειας της Κρήτης.

Η εργασία μου αποτελείται συγκεκριμένα από τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρομαι στην *έννοια*, τη *σημασία* και στα *είδη του τουρισμού*. Ακολουθώ στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύω τη *θέση*, τη *διοικητική διαίρεση*, τα *δημογραφικά χαρακτηριστικά* και τα *ιδιαίτερα χαρακτηριστικά* του νησιού. Στη συνέχεια, στο τρίτο κατά σειρά κεφάλαιο, περιγράφω τους φυσικούς και πολιτιστικούς *πόρους τουριστικής έλξης*. Στο τέταρτο και τελευταίο κατά σειρά κεφάλαιο, παρουσιάζω τις *εναλλακτικές μορφές τουρισμού* στην Κρήτη και τέλος καταλήγω σε συμπεράσματα και προτάσεις για το μέλλον...

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : «ΕΝΝΟΙΑ, ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ»

1.1 ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Το φαινόμενο του τουρισμού υπήρχε από την αρχαιότητα αλλά ο όρος «τουρισμός» κάνει την εμφάνιση του στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Η λέξη προέρχεται από την αγγλική λέξη “touring” και αυτή με τη σειρά της προέρχεται από τον γαλλικό όρο “tour”, που σημαίνει περιοδεία ή ταξίδι.

Ο όρος «τουρισμός» χρησιμοποιείται για να περιγράψει μια ανθρώπινη δραστηριότητα, η οποία περιλαμβάνει τη συμπεριφορά, τη χρήση μέσων και την αλληλεπίδραση με άλλες οικονομίες και περιβάλλοντα. Εμπλέκει την φυσική κίνηση των τουριστών με τοποθεσίες διαφορετικές από τους τόπους διαμονής τους.

Το μεγαλύτερο μέρος του παγκόσμιου τουρισμού είναι μια μορφή αναψυχής ή ξεκούρασης, η οποία συνεπάγεται τη χρήση του προαιρετικού χρόνου των ατόμων. Υπάρχει όμως κάποιο μέρος του που είναι συνδεδεμένο με υποχρεώσεις, όπως για παράδειγμα είναι οι απαιτήσεις της δουλειάς ή της υγείας.

Στην ανάπτυξη του τουρισμού καθοριστικό ρόλο έπαιξε η εξέλιξη των μεταφορικών μέσων και ιδιαίτερα η λαϊκοποίησή τους. Αυτό γιατί πέρα από την μαζικότητα και την ομαδικότητα πρόσθεσαν στον τουρισμό και το στοιχείο της υπερεθνικότητας που μαζί με τα υπόλοιπα δύο αποτελούν τα τρία βασικά στοιχεία του σύγχρονου τουρισμού.

Όμως, υπήρξαν και άλλοι παράγοντες που συνέβαλλαν στην ανάπτυξη του τουρισμού, όπως η δίκαιη διανομή του εθνικού εισοδήματος και του πλούτου, η ανάπτυξη των τουριστικών επιχειρήσεων και η διεθνοποίηση των επιχειρηματικών τους δράσεων, η βελτίωση των συνθηκών εργασίας και των όρων αμοιβής των εργαζομένων, η εξασφάλιση κοινωνικών παροχών στις οικονομικά ασθενέστερες τάξεις κτλ.

Λόγω των διαστάσεων που πήρε το τουριστικό φαινόμενο αλλά και των ευεργετικών επιδράσεων του στην οικονομία, είχε σαν αποτέλεσμα πολλές χώρες να λάβουν μέτρα για την ανάπτυξη του τουρισμού αλλά και την αντιμετώπιση του σαν ένα ιδιαίτερο κλάδο της οικονομικής δραστηριότητας.

Αυτό είχε σαν συνέπεια να διαμορφωθεί βαθμιαία αλλά σταθερά η τουριστική οικονομία, που έχει ως σκοπό την μελέτη και ανάλυση των οικονομικών συνθηκών και σχέσεων που δημιουργούνται και αναπτύσσονται κατά την παραγωγή, κατανάλωση ή χρήση των τουριστικών προϊόντων σε ένα ορισμένο τουριστικό προορισμό και χρόνο.

Η έντονη παρέμβαση του κράτους για την τουριστική ανάπτυξη που εκδηλώνεται, είτε άμεσα με την εκτέλεση έργων τουριστικής υποδομής, είτε έμμεσα με το μηχανισμό των χρηματοδοτήσεων και των κινήτρων, αποτελεί ένα ακόμα χαρακτηριστικό γνώρισμα του σύγχρονου τουρισμού και ταυτόχρονα μια απόδειξη ότι το κράτος θέλει πραγματικά να αναπτυχθεί ο τουρισμός, αφού υπολογίζει να ωφεληθεί σημαντικά.

Ο τουρισμός μπορεί να οδηγήσει μια οικονομία σε υψηλότερα επίπεδα υλικής ευημερίας. Συμβάλλει στην ανάπτυξη πολλών κλάδων της οικονομίας μέσα από τις πολλαπλασιαστικές του επιδράσεις. Συνεπώς, οι τουριστικές δραστηριότητες συμβάλλουν στην κοινωνικά δικαιότερη και κοινωνικά ευρύτερη κατανομή του εθνικού εισοδήματος και στην ανάπτυξη της περιφέρειας.

Ο τουρισμός λοιπόν, είναι δύναμη ανάπτυξης που δημιουργεί θέσεις απασχόλησης, φέρνει εισόδημα, δίνει πνοή και ζωντάνια στην ελληνική περιφέρεια. Ανάπτυξη που όταν γίνεται ορθολογικά και προγραμματισμένα δεν ασελγεί πάνω στο περιβάλλον, αλλά σέβεται τους φυσικούς πόρους, αφομοιώνει και αναδεικνύει τη φυσική ομορφιά της χώρας.

Εξαιτίας λοιπόν του πλούτου και της ευημερίας που φέρνει ο τουρισμός στις περιοχές που αναπτύσσεται, όλες οι περιοχές κάνουν εντατικές προσπάθειες να αναπτύξουν διευκολύνσεις, οι οποίες θα προσελκύσουν επισκέπτες στο εσωτερικό τους.

Βέβαια υπήρξαν και υπάρχουν ακόμη και σήμερα διαφορετικές απόψεις σχετικά με τη συμβολή του τουρισμού στην αντιμετώπιση της υποανάπτυξης των αναπτυσσόμενων χώρων.

Από την μια πλευρά, αυτοί που κατατάσσονται υπέρ του τουρισμού υποστηρίζουν η συμβολή του τουρισμού είναι σημαντική. Δημιουργεί ευκαιρίες απασχόλησης, μειώνει το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών, ενισχύει

οικονομικά την περιφέρεια, συμβάλλει στην αύξηση του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος, δημιουργεί και αναπτύσσει την επιχειρηματικότητα αυτών που ασχολούνται με τις τουριστικές επιχειρήσεις παράγοντας αγαθά και υπηρεσίες που θα ικανοποιούν τους τουρίστες.

Αντίθετα από την άλλη πλευρά, αυτοί που βρίσκονται κατά του τουρισμού έχουν την άποψη ότι ο τουρισμός δημιουργεί προβλήματα. Υποστηρίζουν ότι ο τουρισμός καταστρέφει το φυσικό περιβάλλον, εξαφανίζει έθιμα και χαλαρώνει τα ήθη. Επίσης, λόγω της υπέρμετρης έμφασης στην ανάπτυξη ευαισθητοποιείται επικίνδυνα η οικονομία, ενώ δημιουργούνται προβλήματα σε άλλους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας αφού η επενδυτική δραστηριότητα αποπροσανατολίζεται.

Στην πραγματικότητα όμως καμιά από τις δύο παραπάνω κατηγορίες δεν έχουν δίκιο. Αν η ανάπτυξη του τουρισμού είναι μονόπλευρη τότε οι επιδράσεις που θα έχει στην οικονομία μιας χώρας, και ιδιαίτερα όταν αυτή βρίσκεται στο στάδιο ανάπτυξης, θα είναι αρνητικές. Αυτό συμβαίνει γιατί αποδυναμώνει την γεωργία, τη βιομηχανία και άλλους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας αλλά και γιατί μεταβάλλει βαθμιαία την οικονομία της χώρας σε οικονομία υπηρεσιών. Επίσης όμως όταν η ανάπτυξη του τουρισμού είναι μονόπλευρη, οι μακροχρόνιες επιδράσεις στην οικονομία μιας χώρας λύνουν έστω και προσωρινά τα πιεστικά προβλήματά της, όπως είναι η έλλειψη ευκαιριών εργασίας αλλά και το άνοιγμα του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Γι' αυτό το λόγο πρέπει η τουριστική ανάπτυξη της οικονομίας μιας χώρας να προωθείται ταυτόχρονα με τους άλλους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας της οικονομίας, να είναι αρμονική, προγραμματισμένη και να μην χρησιμεύει ως κύριο μέσο προώθησης της οικονομικής ανάπτυξης, παρά μόνο ως βοηθητικό (Ηγουμενάκης, 1991).

Για πολλά χρόνια, οι ευρωπαϊκές χώρες αποτελούν τον κύριο προορισμό του παγκόσμιου τουρισμού. Η πλειοψηφία των ευρωπαϊκών τουριστών επιλέγουν να επισκεφτούν μια περιοχή στην Ευρώπη. Οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι αποτελούν σημαντικό πλεονέκτημα για τις τουριστικές περιοχές της Ευρώπης. Παρά την εμφάνιση πολλών νέων τουριστικών προορισμών, οι Ευρωπαϊκές περιοχές διατηρούν ακόμα το μεγάλο μερίδιο του παγκόσμιου εμπορίου τουρισμού. Σημαντικό επίσης για την ανάπτυξη του

τουρισμού στην Ευρώπη είναι ότι περισσότεροι από το 60% των πολιτών της κάνουν διακοπές. Η Μεσόγειος θεωρείται ως ο μεγαλύτερος τουριστικός προορισμός στον κόσμο. Η Ισπανία, η Γαλλία, η Ιταλία και η Ελλάδα παραμένουν ως κεντρικοί προορισμοί για το διεθνή τουρισμό.

Στην Ελλάδα, ο τουρισμός είναι ένας κατεξοχήν μοχλός οικονομικής ανάπτυξης, διότι η χώρα έχει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα που σχετίζονται τόσο με το φυσικό περιβάλλον της και όσο και με την πολιτιστική της κληρονομιά. Φυσικά, για μια θετική συμβολή του τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη και πρόοδο μιας χώρας επιβάλλεται η τουριστική ανάπτυξη να είναι ελεγχόμενη και προγραμματισμένη.

1.2 ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ:

Ο τουρισμός μπορεί να διακριθεί σε επιμέρους κατηγορίες που επεξηγούν το φαινόμενο όπως σε τουρισμό σε σχέση με τα *μεταφορικά μέσα*, το *τουριστικό κατάλυμα*, τον *προορισμό*, την *αναψυχή* και τον *ελεύθερο χρόνο*, το *επάγγελμα*, τον *τουρισμό υγείας*, τη *διάρκεια παραμονής*, το *μέγεθος της ομάδας*, την *ηλικία*, τον *προϋπολογισμό*, τη *διάρκεια παραμονής* κ.α.

Οι έξι βασικές κατηγορίες στις οποίες διακρίνουμε τον τουρισμό είναι:

Ο μαζικός τουρισμός

Χαρακτηρίζεται από ομάδες τουριστών που αποφασίζουν να κάνουν τουρισμό. Αυτή η κατηγορία τουρισμού αναφέρεται στον τρόπο που οργανώνεται και εκτελείται η μετακίνηση των τουριστών. Το ταξίδι μπορεί να οργανωθεί και να εκτελεστεί από τουριστικό γραφείο, από μια επιχείρηση μεταφορών ή από ένα άλλο σωματείο ή οργάνωση. Τα πρόσωπα που συμμετέχουν δεν έχουν καμιά σχέση μεταξύ τους.

Ατομικός Τουρισμός

Ο ατομικός τουρισμός γίνεται από ένα ή περισσότερα άτομα τα οποία γνωρίζονται μεταξύ τους και αποφασίζουν με δική τους πρωτοβουλία και διοργάνωση να πραγματοποιήσουν ένα ταξίδι. Ο ατομικός τουρισμός είναι

επωφελέστερος από οικονομικής άποψης για την χώρα που επισκέπτεται ο τουρίστας.

Εσωτερικός Τουρισμός

Σε αυτή την κατηγορία τουρισμού εντάσσεται ο πληθυσμός μιας χώρας που αποφασίζει να πραγματοποιήσει ένα ταξίδι σε κάποιον τόπο που βρίσκεται μέσα στην επικράτεια της. Δεν χαρακτηρίζεται ως συναλλαγατοφόρα όμως παρουσιάζει κάποιες σημαντικές οικονομικές ωφέλειες (π.χ. η συγκράτηση εκροής συναλλάγματος, λόγω της μη πραγματοποίησης εξωτερικού τουρισμού) στη χώρα όπου αναπτύσσεται. Η ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού προϋποθέτει την δημιουργία κατάλληλων και ταυτόχρονα οικονομικά προσιτών μέσων φιλοξενίας στους ντόπιους τουρίστες καθώς και τη βελτίωση – ανάπτυξη των διάφορων δικτύων και μέσων συγκοινωνίας, ώστε οι μετακινήσεις των ντόπιων τουριστών στην επικράτεια της χώρας που κατοικούν μόνιμα να είναι ταχύτερες, ανετότερες και ασφαλέστερες.

Εξωτερικός ή αλλιώς Διεθνής Τουρισμός

Συμφωνά με αυτήν την κατηγορία, πραγματοποιούν ταξίδια τα άτομα που μένουν μόνιμα σε μια χώρα και την εγκαταλείπουν για να επισκεφθούν άλλες χώρες. Διακρίνεται με τη σειρά του σε ενεργητικό όταν οι μόνιμοι κάτοικοι άλλων χωρών επισκέπτονται μια χώρα (γιατί έχει ως χαρακτηριστικό του την εισροή συναλλάγματος) και παθητικό τουρισμό όταν οι μόνιμοι κάτοικοι μιας χώρας επισκέπτονται άλλες για τουριστικούς λόγους (γιατί έχει ως χαρακτηριστικό του την εκροή συναλλάγματος).

Συνεχής τουρισμός

Συνεχής Τουρισμός είναι ο τουρισμός που διαρκεί όλο το χρόνο. Οι δραστηριότητες του δεν επηρεάζονται από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε κάθε εποχή. Ορισμένες μορφές τουρισμού που ανήκουν στην κατηγορία αυτή είναι ο τουρισμός εκθέσεων, ο συνεδριακός τουρισμός, ο μορφωτικός τουρισμός κ.α.

Εποχιακός τουρισμός

Εποχιακός τουρισμός είναι ο τουρισμός που δεν διαρκεί όλο το χρόνο και που οι δραστηριότητες του επηρεάζονται από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε κάθε εποχή. Έτσι αναβάλλονται για όσο διάστημα χρειαστεί. Κάποιες μορφές τουρισμού της κατηγορίας αυτής είναι ο τουρισμός χειμερινών σπορ, ο τουρισμός παραχείμασης και ο γενικός τουρισμός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο:

«ΘΕΣΗ,ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ»

2.1 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Η Κρήτη είναι το μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας και το 5ο σε έκταση από τα νησιά της Μεσογείου. Βρίσκεται ανάμεσα στην Ασία , την Αφρική και την Ευρώπη. Έχει μεγαλύτερο πλάτος 60 χλμ και μήκος 260 χλμ. Στα Βόρεια βρέχεται από το Κρητικό Πέλαγος και στα Νότια από το Λιβυκό Πέλαγος.

Η Κρήτη είναι ορεινό νησί και σε ολόκληρη την έκταση της εκτείνονται τρεις μεγάλες οροσειρές: τα *Λευκά Όρη* (2453μ) στη δυτική Κρήτη, το όρος *Ίδη* ή *Ψηλορείτης* (2456μ) στο κέντρο του νησιού και το όρος *Θίκτη* (2148μ) στην ανατολική Κρήτη.

Μεγάλες πεδιάδες δεν υπάρχουν στην Κρήτη. Οι σπουδαιότερες πεδινές περιοχές είναι : του Κίσσαμου , της Κυδωνιάς , του Αποκορώνου , οι κοιλάδες Αρμενών και Καντάνου , που βρίσκονται στο νομό Χανίων. Οι πεδιάδες Ρέθυμνου – Μυλοποτάμου, και Αγίου Βασιλείου, στο νομό Ρεθύμνης, οι πεδιάδες Ηρακλείου και Μεσσαράς , τα οροπέδια Μονοφατίου και Καστελλίου Πεδιάδας, στο νομό Ηρακλείου. Τέλος, η πεδιάδα της Ιεράπετρας , στο νομό Λασιθίου. Επιβλητικά και μεγαλοπρεπή είναι τα φαράγγια Σαμαριάς – Αγίας Ρούμελης , της Νίμπρου και του Λαγκού Κατρέ.

Στην Κρήτη υπάρχουν λίγα ποτάμια και αυτά είναι ασήμαντα. Επίσης δεν έχει αξιόλογες λίμνες. Μεγαλύτερη από αυτές η λίμνη του Κουρνά στην επαρχία Αποκορώνου.

Παρόλο ότι το έδαφος της Κρήτης είναι ορεινό και βραχώδες , εντούτοις το νησί είναι γενικά εύφορο. Στα Κρητικά εδάφη ευδοκιμούν όλες οι καλλιέργειες ακόμα και μερικές των τροπικών κλιμάτων. Η γεωργία, που είναι ιδιαίτερα αποδοτική για τα Ελληνικά δεδομένα, παίζει κυρίαρχο ρόλο στην οικονομία του νησιού. Τα κυριότερα αγροτικά προϊόντα είναι το ελαιόλαδο, το κρασί, τα σταφύλια, τα εσπεριδοειδή, τα χαρούπια,, τα κηπευτικά κ.α. Αξιόλογο συγκριτικό πλεονέκτημα στην Κρήτη αποτελούν οι καλλιέργειες κηπευτικών χάρη στο ευνοϊκό κλίμα της.

Διοικητικά η Κρήτη διαιρείται σε τέσσερις νομούς : το νομό Ηρακλείου, Χανίων, Ρεθύμνης και Λασιθίου.

Το *Ηράκλειο* με πληθυσμό 126,907 κατοίκους, είναι η μεγαλύτερη πόλη της Κρήτης, στο μέσο περίπου της βόρειας ακτής της, η τέταρτη σε μέγεθος και απ' τις γρηγορότερα αναπτυσσόμενες πόλεις της Ελλάδος. Το Ηράκλειο διαθέτει το μοναδικό μουσείο στον κόσμο που εκθέτει δείγματα του Κρητικού πολιτισμού. Παρόλο που το Ηράκλειο στα τέλη του 20ού αιώνα παρουσίαζε το χαμηλότερο δυναμικό στην Ελλάδα, από άποψη φυσικών πόρων, θεωρήθηκε ο πιο ανεπτυγμένος στην Κρήτη χάρη στις υποδομές, την οικονομική ευημερία και τον παραγωγικό δυναμισμό. Η τουριστική δραστηριότητα είναι περισσότερο ανεπτυγμένη από κάθε άλλο νομό της Κρήτης. Στο νομό του Ηρακλείου υπάρχουν περίπου 461 νόμιμα ξενοδοχειακά καταλύματα.

Τα *Χανιά* είναι ο δεύτερος σε πληθυσμό νομός της Κρήτης, με 133,774 κατοίκους. Ο χώρος των Χανίων κατοικήθηκε στα υστερονεολιθικά χρόνια. Μια άποψη συνδέει το όνομα Χανιά με την αρχαία Αλχανία, ενώ σύμφωνα με άλλη προέρχεται από την αραβική ονομασία Αλ Χανίμ. Τα σημερινά Χανιά χωρίζονται σε δυο τμήματα : την παλιά και η νέα πόλη. Η παλιά πόλη μέσα στο χωριό των ενετικών τειχών, διατηρεί ένα εντελώς δικό της χρώμα με τα πολυάριθμα μνημεία. Είναι η γενέτειρα του Ελευθέριου Βενιζέλου, το σπίτι του οποίου σώζεται στη συνοικία Χαλέππα. Οικονομικό, εμπορικό, πνευματικό και συγκοινωνιακό κέντρο της δυτικής Κρήτης, η πόλη διαθέτει πολυτεχνείο και αεροδρόμιο. Ο νομός Χανίων είναι ο πιο ανεπτυγμένος οικονομικά και πλουσιότερος νομός της Κρήτης μετά το νομό Ηρακλείου. Η οικονομία του νομού στηρίζεται ιδιαίτερα στη γεωργία, κυριότερα προϊόντα της οποίας είναι το λάδι, τα εσπεριδοειδή και το κρασί. Ανεπτυγμένη είναι η κτηνοτροφία, ενώ ο βιομηχανικός τομέας εστιάζεται στην επεξεργασία αγροτικών προϊόντων. Στο νομό που είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος οικονομικά υπάρχουν περίπου 307 νόμιμα ξενοδοχειακά καταλύματα.

Το *Ρέθυμνο* είναι ο μικρότερος σε πληθυσμό νομός της νήσου με 70,095 κατοίκους. Η πόλη πρωτοκατοικήθηκε στα προϊστορικά χρόνια. Αποτελεί συνέχεια της Μινωικής Ρίθυμνας. Το Ρέθυμνο υπήρξε σπουδαίο πνευματικό κέντρο, κυρίως κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας. Είναι η μόνη πόλη της Κρήτης που διατηρεί σχεδόν αμετάβλητο το μεσαιωνικό χαρακτήρα έχοντας

πλήθος ενετικών οικημάτων, γραφικά στενά, επιγραφές και διάφορα μνημεία. Το Ρέθυμνο βρίσκεται στη βόρεια ακτή του νησιού και αποτελεί το διοικητικό, συγκοινωνιακό και εμπορικό κέντρο του νομού, η οικονομία του οποίου βασίζεται στον τουρισμό, τη γεωργία και την κτηνοτροφία.

Από τη σχολική περίοδο 1977 λειτουργεί πανεπιστημιακή φιλοσοφική σχολή. Η μισή περίπου καλλιεργούμενη έκταση του νομού καλύπτεται από ελαιόδεντρα. Στο νομό, που είναι αρκετά ανεπτυγμένος τουριστικά, υπάρχουν περίπου 223 ξενοδοχειακά καταλύματα.

Ο Άγιος Νικόλαος είναι η πρωτεύουσα του νομού Λασιθίου στην ανατολική Κρήτη με περίπου 8,500 κατοίκους και έχει χτιστεί στο νοτιοδυτικό τμήμα του κόλπου Μιραμπέλου. Μια διώρυγα, με αφετηρία το καινούριο λιμάνι εισχωρεί στην πόλη, τη χωρίζει σε δυο μέρη και ενώνει το λιμάνι με μια μικρή αλλά βαθιά λίμνη. Χαρακτηριστικό της πόλης και της περιοχής που την περιβάλλει είναι οι συνεχείς και κατηφορικοί λόφοι. Η γραφικότητα του τοπίου, το ωραίο κλίμα, τα αρχαιολογικά ενδιαφέροντα και οι σύγχρονες εγκαταστάσεις έχουν αναδείξει τον Άγιο Νικόλαο σε τουριστικό κέντρο διεθνούς προβολής. Στην τουριστική και οικονομική κίνηση έχουν συμβάλει επίσης η εγκατάσταση κοντά στην πόλη σταθμού που ανεφοδιάζονται τα πλοία υπερπόντιων γραμμών.

Στον Άγιο Νικόλαο πέραν της ελαιοκαλλιέργειας που κυριαρχεί, όπως άλλωστε και στην υπόλοιπη Κρήτη, σε κυρίαρχη θέση είναι η ντομάτα, η σουλτανίνα, τα αγγούρια και τα χαρούπια. Η βιομηχανική δραστηριότητα είναι σχεδόν μηδαμινή, αντίθετα, ιδιαίτερα ανεπτυγμένος είναι ο τουρισμός. Η περιοχή του Αγίου Νικολάου εξαρτάται σχεδόν αποκλειστικά από τον τουρισμό, ενώ στις περιοχές Σητεία και Ιεράπετρα παρατηρείται ισορροπία τουριστικών και αγροτικών δραστηριοτήτων. Στο νομό υπάρχουν περίπου 280 νόμιμα ξενοδοχειακά καταλύματα. Στο Λασιθί βρίσκονται οι περισσότερες ίσως από κάθε άλλο νομό της χώρας ξενοδοχειακές μονάδες πολυτελείας, συγκεντρωμένες κυρίως στην περιοχή της Ελούντας. Μεταξύ των κυριότερων αξιοθέατων περιλαμβάνονται το φοινικόδασος στο Βάι, το κάστρο και ο πρώην οικισμός των λεπρών στη νήσο Σπιναλόγκα, το φαράγγι του Χαυγά, οι Μινωικοί οικισμοί κ.α.

2.2 ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Η προέλευση της λέξης Κρήτη δεν έχει καθορισθεί με βεβαιότητα. Υπάρχουν διάφορες αντικρουόμενες ετυμολογίες κατά τις οποίες, μία από τις Εσπερίδες ονομαζόταν Κρήτη, όπως Κρήτη ονομαζόταν και η σύζυγος του βασιλιά Μίνωα καθώς και μία από τις νύμφες που παντρεύτηκε ο Οίας Άμμων. Επίσης, ο Κρης, γιός του Δία και της νύμφης Ίδας θεωρείται να έχει δώσει το όνομα του στην Κρήτη, ειδικά αφού το υψηλότερο βουνό του νησιού φέρει το όνομα της μητέρας του.

Η Κρήτη, σύμφωνα με την γνώμη πολλών ιστορικών, κατοικείται ήδη από την Παλαιολιθική εποχή και παρουσιάζει συνεχή ανθρώπινη παρουσία τα τελευταία 10 χιλιάδες χρόνια. Αν και ο Μινωικός πολιτισμός αναπτύχθηκε κυρίως στο Κρητικό και Αιγαιοπελαγίτικο έδαφος, η Κρήτη εμφανίζει ξεχωριστή θέση στην ελληνική μυθολογία και πρωταγωνιστεί στον ελληνικό πολιτισμό από τις απαρχές του.

Ο Δίας, ο πατέρας Θεών και ανθρώπων, κατά την αρχαία ελληνική μυθολογία γεννήθηκε στο Δικταίο Άντρο. Αφού απήγαγε την Ευρώπης από τις ακτές της Φοινίκης, στον σημερινό Λίβανο, κατέφυγαν στην Κρήτη όπου και συνευρέθηκαν. Ο μύθος τοποθετεί την πράξη κάτω από τον αειθαλή πλάτανο της Γόρτυνος, αρχαίας πρωτεύουσας του νησιού αλλά και ολόκληρης της Κυρηναϊκής κατά το απόγειό της ακμής της, επί Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Το δένδρο της Γόρτυνος διατηρείται ως τις μέρες μας ως ένας από τους ελάχιστους διασωθέντες αειθαλείς πλατάνους.

Η Ευρώπη γέννησε τρεις γιους, τους Μίνωα, Ραδάμανθυ και Σαρπηδόνα. Ο βασιλιάς Μίνωας, αφού υπέταξε το νησί, παντρεύτηκε τη μάγισσα Πασιφάη, αδελφή της Καλυπούς και της Κίρκης, ομηρικών ηρωίδων της Οδύσσειας. Αφιέρωσε ναό στον Ποσειδώνα θεό της θάλασσας, θυσιάζοντας προς τιμήν του έναν πελώριο λευκό ταύρο. Το ζώο, προσφορά στον Μίνωα από τον Ποσειδώνα, ήταν τόσο όμορφο που εκείνος αποφάσισε να το αντικαταστήσει και να θυσιάσει έναν υποδεέστερο ταύρο στην θέση του. Το μένος του Ποσειδώνα για την ιερόσυλη απόφαση του Μίνωα, τον οδήγησε στο να καταραστεί την Πασιφάη να ερωτευθεί σφοδρά τον ταύρο. Εκείνη για να ικανοποιήσει τον πόθο της, κρύφθηκε μέσα στο ξύλινο ειδώλιο αγελάδας, που κατασκεύασε ο αρχιτέκτων Δαίδαλος και συνευρέθηκε με το ζώο. Ο καρπός

της πράξης, μισός άνθρωπος και μισός ταύρος, ήταν το μυθικό τέρας Μινώταυρος το οποίο αμέσως μετά τη γέννησή του φυλακίσθηκε στον Λαβύρινθο που κατασκεύασε ο Δαίδαλος. Η πόλη της Αθήνας υποχρεώθηκε θεσμικά να στέλνει κάθε χρόνο 10 νέους και 10 νέες για να τρέφεται ο Μινώταυρος. Αργότερα, εξολοθρεύτηκε από τον Αθηναίο πρίγκηπα Θησέα, απαλλάσσοντας την Αθήνα από τον βάρβαρο θεσμό.

2.3 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

Η νεολιθική εποχή:

Λείψανα παλαιολιθικής εποχής δεν ανακαλύφθηκαν στην Κρήτη. Οι άνθρωποι πριν τη νεολιθική εποχή θα πρέπει να ζούσαν κατ' αρχήν σε σπηλιές, να διατρεφόντουσαν από το κυνήγι και το ψάρεμα, να χρησιμοποιούσαν εργαλεία από πέτρα και κόκκαλα ζώων και να γνώριζαν την κατασκευή απλών πήλινων δοχείων. Αργότερα φαίνεται να εισήχθη η γνώση μιας πρωτόγονης καλλιέργειας και της κατασκευής σπιτιών από πληθεία, θεμελιωμένων πάνω σε βράχο, της εξημέρωσης ζώων κι άρχισε το βάψιμο και η ποικιλία σε σχήματα των πήλινων δοχείων όπως και η κατασκευή πήλινων ομοιωμάτων ζώων. Τα ευρήματα καθώς και η τοποθεσία των πρώτων οικισμών επιτρέπουν την υπόθεση πως ο πρωτόγονος αυτός πολιτισμός δεν είναι αυτόχθων και μοναδικός, αλλά μέρος του κοινού ανατολικομεσογειακού. Στα τελευταία στάδια της νεολιθικής περιόδου ο πολιτισμός αυτός εξελισσόμενος φτάνει γύρω στο 2.600 π.Χ. σε κείνη την ξεχωριστή ακμή που ονομάζουμε *μινωική*.

Για το εμπόριο της εποχής αυτής τίποτα δεν είναι γνωστό, ευσταθούν όμως υποθέσεις εμπορικής επικοινωνίας με κοντινά νησιά και την Ανατολή.

Η αγγειοπλαστική ανθεί κι αρχίζει η κατεργασία του χαλκού κι αργότερα του ορείχαλκου.

Η προανακτορική και η παλαιοανακτορική εποχή:

Στους σφραγιδόλιθους αυτής της εποχής, κατασκευασμένους από ημιπολύτιμους λίθους, αναγνωρίζει κανείς μια ξεχωριστή καλλιτεχνική ευαισθησία. Αυτήν την περίοδο μέχρι το 2000 ονομάζουν σήμερα οι αρχαιολόγοι προανακτορική.

Από το 2000 μέχρι το 1700 μιλούν για την παλαιοανακτορική περίοδο με το χτίσιμο των πρώτων ανακτόρων στην Κνωσό, τη Φαιστό και τα Μάλια, σαν αποτέλεσμα συγκέντρωσης πλούτου και δύναμης στα χέρια των κυρίαρχων οικογενειών σ' αυτές τις πόλεις. Είχε κιάλας διαμορφωθεί, παρακολουθώντας την ανάπτυξη της παραγωγικότητας, μια οργανωμένη και ιεραρχημένη κοινωνία με παράλληλη παρακμή των γενών.

Το ανεπτυγμένο εμπόριο με τ' άλλα νησιά του Αιγαίου, την Αίγυπτο και λοιπή Αφρική, τη Μικρασία κι ολόκληρη τη Μεσόγειο, οδηγεί στη μινωική θαλασσοκρατία. Το διαμετακομιστικό εμπόριο, η εισαγωγή, επεξεργασία και επανεξαγωγή μετάλλων, συσσωρεύουν πλούτο στο νησί.

Η κατεργασία του χρυσού, των πολύτιμων λίθων, η γλυπτική, η αγγειοπλαστική έχουν θαυμαστή ανάπτυξη.

Φαίνεται όμως πως σεισμοί κατέστρεψαν γύρω στα 1700 τα ανάκτορα, χωρίς ωστόσο να ανακοπεί μ' αυτό η πολιτιστική εξέλιξη.

Αυτόν τον ίδιο καιρό εμφανίζεται μία νέα γραφή που την ονομάζουν Γραμμική Α και χρησίμευε ασφαλώς για την καταγραφή εμπορικών και διοικητικών υποθέσεων. Διαφιλονικείται αν η βάση σ' αυτή τη γραφή είναι ινδοευρωπαϊκή ή σημιτική.

Η νεοανακτορική περίοδος:

Στην αποκαλούμενη νεοανακτορική περίοδο, 1700 μέχρι 1400, ξαναχτίζονται τα ανάκτορα Κνωσού, Φαιστού και Μαλίων, μεγαλοπρεπέστερα τώρα και κατά τρόπο, που και με τα μέτρα της εποχής μας μπορεί να θεωρείται προηγμένος.

Αναμφισβήτητα το κέντρο βάρους της μινωικής δύναμης βρίσκεται στην Κνωσό, όμως κι άλλα μνημεία στην κεντρική και ανατολική Κρήτη μαρτυρούν τον πλούτο και τη ζωτικότητα των μινωιτών.

Η μινωική κοινωνία μοιάζει με πυραμίδα με βάση τους γεωργούς και τους εργάτες και κορυφή το μυθικό Μίνωα. Στην πολυτελή ζωή και στις ανέσεις που αποδεικνύουν τα ανάκτορα, ο λαός δεν είχε καμιά συμμετοχή.

Η θέση της γυναίκας στα κυρίαρχα στρώματα ήταν προνομιούχα κι ορισμένες γυναίκες πρέπει να άσκησαν σημαντική επιρροή μέσα στο παλάτι. Όμως δεν έχουμε να κάνουμε με μητριαρχική κοινωνία.

Στη θρησκευτική λατρεία την πρώτη θέση έχει η Θεά-Μητέρα, πηγή της ζωής και της γονιμότητας και σύμβολά της είναι ο διπλός πέλεκυς, τα κέρατα, τα πουλιά, τα φίδια, τα λουλούδια. Όλα αυτά τα βλέπουμε στις μεγάλες τοιχογραφίες που κοσμούν τα ανάκτορα όπως και πάνω στα αγγεία. Η τέχνη αυτής της εποχής φτάνει στην ακμή μιας ανυπέρβλητης εκλέπτυνσης.

Η Κρήτη σ' αυτή την περίοδο μετέχει στο παγκόσμιο εμπόριο και είναι αποδεδειγμένο πως εισάγει κεχριμπάρι από τη Βαλτική, ακολουθώντας το «δρόμο του κεχριμπαριού» που διασχίζει απ' άκρη σ' άκρη την Ευρώπη. Ο πλούτος και η δύναμη έδιναν στους μινωίτες τη σιγουριά που επέτρεπε να χτίζουν τα παλάτια τους περήφανα, χωρίς την προστασία οχυρώσεων.

Οι Αχαιοί:

Γύρω στα 1500 χρησιμοποιούν μια γραφή, γνωστή ως Γραμμικής Β, που αναγνωρίστηκε από τους αρχαιολόγους σαν ελληνική, πράγμα που μαρτυρά για τους δεσμούς με τους κατοίκους της ηπειρωτικής Ελλάδας, δηλαδή τους Αχαιούς.

Γύρω στα 1450 μια τρομακτική καταστροφή ερημώνει όλα τα κέντρα της μινωικής Κρήτης. Ήταν κι αυτή τη φορά σεισμοί, επανάσταση ή κάηκαν τα παλάτια από ξένους εισβολείς; Πάντως είναι η εμφάνιση νέων κυρίαρχων στο Αιγαίο αυτή την εποχή.

Η τελευταία άνθιση της μινωικής τέχνης, που ονομάστηκε «ανακτορικό στυλ», τερματίζεται με την κατάκτηση του νησιού από τους Αχαιούς. Μαζί με τα τυπικά μινωικά χαρακτηριστικά στον κοινωνικό, καλλιτεχνικό και θρησκευτικό χώρο εξαφανίζονται από τη χειροτεχνία και την καλλιτεχνική παραγωγή, που συνεχίζονται, η μινωική χάρη φινέτσα και κυριαρχούν τώρα χονδροειδείς μορφές.

Η Κνωσός, η Τύλισος, η Αγία Τριάδα και το Παλαιόκαστρο ξαναχτίζονται εν μέρει και κατοικούνται, ενώ ταυτόχρονα μινωίτες εγκαθίστανται σε νέα χωριά στην ανατολική Κρήτη.

Η συμμετοχή του νησιού στο εμπόριο από δω και πέρα είναι περιορισμένη όπως και γενικότερα ο ρόλος του.

Στον Τρωικό πόλεμο η Κρήτη παίρνει μέρος με δικό της στρατό.

Η εποχή του ορείχαλκου κι ο κόσμος της έφταναν στο τέλος τους. Πόλεμοι, κοινωνικές αντιθέσεις, οικονομική εξάντληση προετοίμασαν την εισβολή των Δωριέων.

Οι Δωριείς:

Οι Δωριείς, φυλή ελληνική, εκπόρθησαν γύρω στα 1100 το ένα μετά το άλλο τα μυκηναϊκά φρούρια και κατάλυσαν το ελληνικό κράτος. Έτσι περιήλθε και η Κρήτη στην κατοχή των νέων κυρίων και έληξε η τελευταία μινωική περίοδος, η μετανακτορική, που κράτησε από το 1400 μέχρι το 1100.

Με την κατάληψη της Κρήτης από τους εξοπλισμένους με σιδερένια όπλα Δωριείς, ο ντόπιος πληθυσμός υποβιβάστηκε σε τάξη δούλων. Ένα μέρος του ζήτησε καταφύγιο στο Οροπέδιο Λασιθίου και στα άκρα της ανατολικής Κρήτης, όπου διατηρήθηκε μέχρι και την ελληνιστική εποχή η κληρονομιά της μινωικής γλώσσας.

Η Κρήτη από δω και πέρα περνά σε πλήρη αφάνεια κι η μόνη παραγωγική δουλειά που συνεχίζεται είναι η κατασκευή πύθων.

Σιγά σιγά παίρνει το σίδηρο τη θέση του ορείχαλκου. Στην καινούργια εποχή είναι οι Φοίνικες που κυριαρχούν στη Μεσόγειο. Η Κρήτη ξαναέρχεται σε επαφή με τον περίγυρό της κι αρχίζει νέα ζωή κυρίως στα δυτικά του νησιού.

Επιρροές φοινικικές, ασυρριακές και αιγυπτιακές οδηγούν στην αντικατάσταση του γεωμετρικού από το ανατολικό στυλ.

Τώρα η Κρήτη είναι απλώς ένα τμήμα του τότε κόσμου και δεν έχει να επιδείξει ιδιαίτερο δικό της πολιτισμό. Υπόβαθρο της κοινωνικής δομής σ' αυτή την εποχή είναι η έγγυος ιδιοκτησία. Την αριστοκρατία των γαιοκτημόνων αποτελεί το κυρίαρχο στρώμα των Δωριέων, που έχουν πολιτικά δικαιώματα και ζουν κάτω από ένα καθεστώς κρατικού σοσιαλισμού.

Οι Δωριείς της Κρήτης ήταν ιδιαίτερα προηγμένοι σε θέματα νομοθεσίας, όπως αποδεικνύεται από τους ανευρεθέντες νόμους της Γόρτυνας.

Χάρη στο εμπόριο επικράτησε κάποια ευημερία στο νησί που επέτρεπε στις κρητικές πόλεις, όπως διαμορφώθηκαν σε ανεξάρτητες μεταξύ τους πολιτείες, να οικοδομίσουν ωραία κτίρια και να κόψουν δικά τους νομίσματα.

Η Κνωσός, η Γόρτυς και η Κυδωνία κυριαρχούσαν πάνω σε μικρότερες κοινότητες.

Γύρω στο 300 π.Χ. έξι νοτιοδυτικές πόλεις έκαναν την ομοσπονδία των «ορεινών», που έκλεισε αργότερα συμμαχίες με τη Γόρτυνα, την Κυρηναϊκή, και την Πέργαμο. Κι άλλες πόλεις της Κρήτης σύναψαν συμμαχίες με άλλες δυνάμεις όπως Σπάρτη, Ρόδο κλπ. Οι συμμαχίες όμως αυτές δεν υπήρξαν μακρόβιες.

Αδιάκοπες επιδρομές και πόλεμοι έκαναν το νησί να ξεπέσει, το δυσφήμισαν κι αυτή την εποχή χαρακτηρίζεται σαν καταφύγιο για πειρατές, ζητιάνους και ψεύτες. Η πτώση της Κρήτης ήταν γεγονός.

Ρωμαιοκρατία

Οι Ρωμαίοι έφτασαν στην Κρήτη σαν μεσολαβητές και εγκαταστάθηκαν σαν κυρίαρχοι. Ύστερα από τρία χρόνια σποραδικών μαχών η Κρήτη έγινε Ρωμαϊκή επαρχία με πρωτεύουσα τη Γόρτυνα, που έγινε πρωτεύουσα και της Κυρηναϊκής.

Κάτω από τη Ρωμαϊκή κυριαρχία, με την ειρήνη που επικράτησε και κάποια αυτοδιοίκηση που παραχωρήθηκε, το νησί πέρασε μια πέρασε μια περίοδο άνθισης όπως μαρτυρούν τα πολυάριθμα ρωμαϊκά μνημεία.

Πρώτος επίσκοπος της Γόρτυνας ο Τίτος, με εντολή του Απόστολου Παύλου κατά την παράδοση, εκχριστιάνισε τον πληθυσμό του νησιού.

Πρώτη Βυζαντινή περίοδος

Μετά τη διάσπαση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας σε δυτική και ανατολική, η Κρήτη περνά στη σφαίρα επιρροής του Βυζαντίου. Σ' αυτή την εποχή εξάπλωσης του Χριστιανισμού χτίζονται πολλές εκκλησίες στην Κρήτη. Μια από τις μεγαλύτερες είναι ο Άγιος Τίτος στη Γόρτυνα (600 μ.Χ.).

Πολιτικά και πολιτιστικά η Κρήτη αυτής της περιόδου στερείται ενδιαφέροντος.

Αραβοκρατία

Από το 824 μέχρι το 961 η Κρήτη βρίσκεται κάτω από αραβική κατοχή. Κέντρο του νησιού γίνεται το σημερινό Ηράκλειο, που τ' ονομάζουν Χάνδαξ ή Candia.

Αυτή την εποχή δεν βρέθηκαν λείψανα, εκτός από νομίσματα.

Οι Βυζαντινοί επιχείρησαν επανειλημμένα να ανακτήσουν το νησί, το οποίο πλέον είχε μετατραπεί σε ορμητήριο πειρατών και σε σκλαβοπάζαρο, το 825-26, το 902 και το 949 διαδοχικά, χωρίς όμως αποτέλεσμα.

Η απελευθέρωση της Κρήτης από τον Νικηφόρο Φωκά

Ο Νικηφόρος Φωκάς ύστερα από μακρόχρονους αγώνες απελευθερώνει τέλος την Κρήτη από τους Άραβες κι έχουμε τη δεύτερη βυζαντινή περίοδο από το 961 μέχρι το 1204. Στην Κρήτη εγκαθίστανται ευγενείς από το Βυζάντιο, εμπορευόμενοι από την Ευρώπη και Χριστιανοί από τις ανατολικές χώρες. Καταβάλλονται προσπάθειες να εξαφανιστούν τα αραβικά στοιχεία και να επιστρέψουν στο χριστιανισμό όσοι προσχώρησαν στον ισλαμισμό. Η Κρήτη αποκτά ξανά κάποια σημασία.

Ενετοκρατία

Όταν το Βυζάντιο έπεσε θύμα της 4^{ης} σταυροφορίας, η Κρήτη παραχωρήθηκε στο Βονιφάτιο το Δεύτερο, κόμητα του Μομφεράτου, που την πούλησε στους Ενετούς.

Πριν όμως απ' αυτούς έσπευσαν οι Γενοβέζοι υπό τον Ερρίκο Πεσκατόρι και την κατέλαβαν. Έχτισαν 14 φρούρια πάνω στο νησί και πολέμησαν επί 4 χρόνια τον ενετικό στόλο, που τελικά στα 1210 έκαμψε την αντίστασή τους.

Η ενετική κατοχή κράτησε 450 χρόνια. Η Κρήτη μοιράστηκε σε φέουδα που παραδόθηκαν σε ενετούς επιχειρηματίες. Τη βάπτισαν, νησί και πρωτεύουσα, Candia, από το αραβικό όνομα της πόλης, την οργάνωσαν, την οχύρωσαν και της έδωσαν καινούργια λάμψη.

Τα σωζόμενα ενετικά μνημεία διατηρούνται σε καλή κατάσταση.

Συχνές υπήρξαν οι αιματηρές εξεγέρσεις κατά το πρώτο μισό της κατοχής ενάντια στον σκληρό και στις προσπάθειές του, να επιβάλλει το δικό του τρόπο ζωής και να εκλατινίσει, ξεκινώντας απ' τις κορφές, τον κρητικό πληθυσμό. Ακόμα και οι Ενετοί πήραν μέρος στην εξέγερση του 1363 μαζί με κρητικούς για την επιβολή φόρων και για την διεκδίκηση προνομίων. Αυτές οι εξεγέρσεις άλλοτε συντρίβονται με συνέπεια σκληρά αντίποινα κι άλλοτε τελειώνουν με συμβιβασμό και παραχωρήσεις στους εξεγερμένους.

Μετά την πτώση της πόλης κι ακόμα νωρίτερα με την παρακμή του Βυζαντίου, πολλοί καλλιτέχνες και σοφοί βρίσκουν καταφύγιο στην Κρήτη. Ιδρύονται σχολές και ορθόδοξα μοναστήρια. Η λογοτεχνία και η ζωγραφική ανθούν. Ιδιαίτερα ανθεί η κρητική λογοτεχνία και δημιουργήθηκαν μείζονα, παγκόσμια έργα, όπως ο Ερωτόκριτος του Βιντσέντζου Κορνάρου και η Ερωφίλη του Γεωργίου Χορτάτση. Παρά τη βενετσιάνικη επιρροή η κρητική παράδοση συνεχίζεται.

Τουρκοκρατία

Με μια πειρατική επιδρομή στις παράκτιες πόλεις αρχίζει η προσπάθεια των Τούρκων να κατακτήσουν το νησί. Παρά τα μέτρα και την αντίσταση των ενετών το 1645 κυριεύουν τα Χανιά κι ύστερα από ένα χρόνο το Ρέθυμνο.

Το 1648 αρχίζει η πολιορκία και η ηρωική άμυνα του Ηρακλείου που κράτησε 22 ολόκληρα χρόνια. Η Ευρώπη παρακολουθούσε με κομμένη την ανάσα την πιο μακρόχρονη πολιορκία της ιστορίας. Επρόκειτο για το τελευταίο κάστρο της Χριστιανοσύνης σ' αυτόν το χώρο κι ο Πάππας απηύθυνε γενική έκκληση για τη σωτηρία του. Τα δύο τελευταία χρόνια την άμυνα του νησιού κατηύθυνε ο Φραγκίσκος Μοροζίνι, που τελικά αναγκάστηκε να συνθηκολογήσει.

Οι Τούρκοι επέστρεψαν, τιμώντας τους υπερασπιστές, την αποχώρησή τους και μαζί με τους ξένους το σύνολο σχεδόν των κρητικών εγκατέλειψε την πόλη. Ξενιτεύτηκαν κι εγκαταστάθηκαν στα νησιά του Ιονίου, στη Βενετία και στη Μάνη, απ' όπου μερικοί πέρασαν στην Κορσική. Εκεί ακούει κανείς να μιλιέται ακόμα μια παραφθαρμένη κρητική διάλεκτος.

Αναφέρεται πως στη μάχη του Ηρακλείου οι Ενετοί και οι σύμμαχοί τους έχασαν 31.000 άνδρες, οι δε Τούρκοι 118.000.

Τώρα η Κρήτη μοιράζεται στους Πασάδες. Μένουν αυτοδιοικούμενα μονάχα τα Σφακιά, που καταβάλλουν συμβολικά φόρο στους Τούρκους και γίνονται καταφύγιο για τους ανυπόταχτους και τους καταδιωκόμενους κρητικούς.

Τούρκοι δεν εγκαταστάθηκαν πολλοί στο νησί. Όμως οι αδυναμίες διοικητικής οργάνωσης των Τούρκων, που έβλαψαν εξαρχής τη γεωργία και το εμπόριο και με τον καιρό οι όλο και μεγαλύτεροι φόροι, τα χαράτσια, που επιβάλλει η αυθαιρεσία στο ντόπιο πληθυσμό, αναγκάζουν μεγάλο αριθμό

χριστιανών να εξισλαμισθεί για να επιβιώσει κι άλλους πολλούς να εγκαταλείψουν τις πόλεις και να καταφύγουν στα βουνά. Κάτω απ' τις απάνθρωπες συνθήκες κανείς δεν έχει ενδιαφέρον για δουλειά κι αυτό χειροτερεύει ακόμα πιο πολύ τη δεινή θέση των ντόπιων.

Σεισμοί και εξεγέρσεις καταστρέφουν κι ερημώνουν τα χωριά. Η πρώτη μεγάλη εξέγερση έγινε το 1770 με επικεφαλής το σφακιανό Δασκαλογιάννη.

Με την Ελληνική Επανάσταση ξεσηκώθηκε και η Κρήτη το 1821, όμως εγκαταλελειμμένη από τις μεγάλες δυνάμεις, παραδόθηκε το 1832 στους Αιγύπτιους, που οι Τούρκοι είχαν καλέσει σε βοήθεια.

Από το 1840 είναι και πάλι οι Τούρκοι κυρίαρχοι στο νησί.

Στο μεταξύ η επανάσταση, με ξεχωριστό σταθμό το 1866-69 και η αφειδώλετη προσφορά αίματος με χαρακτηριστικό συγκλονιστικό δείγμα το ολοκαύτωμα του Αρκαδίου δε σταμάτησαν πια, ώσπου στα 1898 επενέβησαν τέλος οι μεγάλες δυνάμεις και η Κρήτη έγινε ανεξάρτητη με την εγγύηση των δυνάμεων και Αρμοστή τον πρίγκιπα Γεώργιο, νεώτερο γιο του τότε βασιλιά της Ελλάδας.

Το 1905 η Κρήτη επαναστάτησε ξανά με αίτημα την ένωση με την Ελλάδα κι επικεφαλής της επανάστασης τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Ο πρίγκιπας Γεώργιος αναγκάστηκε ν' αποχωρήσει. Η ένωση πραγματοποιήθηκε τελικά το 1913. Έτσι η Κρήτη δέχεται μαζί με την Ελλάδα τις συνέπειες του πολέμου και της Μικρασιατικής καταστροφής.

Γερμανική κατοχή

Μόλις που αρχίζει να συνέρχεται και να αποκτά κάποια ευημερία, υφίσταται την από αέρος επίθεση των πιο επίλεκτων γερμανικών στρατευμάτων στα 1941. Οι κρητικοί, άντρες και γυναίκες, αγωνίστηκαν υπεράνθρωπα και τους προκάλεσαν ξεχωριστά βαριές απώλειες. Για τέσσερα χρόνια βρέθηκε και πάλι η Κρήτη κάτω από την ξένη κατοχή. Καταναγκαστική εργασία, πείνα απάνθρωπες αγριότητες, κάψιμο ολόκληρων χωριών, χιλιάδες εκτελέσεις παιδιών της, μα η Κρήτη αγωνίζεται και μια εντυπωσιακή σελίδα της κρητικής αντίστασης γράφτηκε με την απαγωγή του γερμανού στρατηγού Κρεϊπε.

Τον Ιούλιο του 1945 έφυγαν κι οι τελευταίοι γερμανοί από την Κρήτη και το μαρτυρικό νησί έγινε και πάλι λεύτερο. («Κρήτη, το νησί και ο κόσμος του», Εκδόσεις Περιηγητής, Αθήνα)

2.4 ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ:

Η Κρήτη διασχίζεται από δύο κλιματικές ζώνες, της Μεσογείου και της Βόρειας Αφρικής, και κυρίως εμπίπτει στην πρώτη. Ως εκ τούτου, το κλίμα της Κρήτης είναι εύκρατο. Η ατμόσφαιρα μπορεί να είναι αρκετά υγρή, ανάλογα με την απόσταση από τη θάλασσα, ενώ ο χειμώνας είναι αρκετά ήπιος. Οι χιονοπτώσεις είναι πολύ συχνές στα βουνά μεταξύ του Νοεμβρίου και του Μαΐου, αλλά σπάνια σε περιοχές που βρίσκονται χαμηλά, ιδιαίτερα κοντά στην ακτή, όπου το χιόνι παραμένει μόνο για λίγα λεπτά ή ώρες. Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, οι μέσες θερμοκρασίες αρχίζουν από 20-30 βαθμούς Κελσίου, με τις μέγιστες τιμές να αγγίζουν τους 30-40 βαθμούς.

Το κλίμα της Κρήτης θεωρείται ως ένα από τα ωραιότερα, πιο υγιή και ηπιότερα της Ευρώπης. Ένας παράγοντας ο οποίος παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του κλίματος είναι η θάλασσα που περιβάλλει το νησί και περιορίζει τη καυστική ένταση του ήλιου κατά το καλοκαίρι. Η Ιεράπετρα θεωρείται η πιο θερμή ελληνική πόλη και οι περιοχές των ακτών του Λιβυκού πελάγους θεωρούνται ως οι πιο θερμές και ξηρές της Ελλάδας. Η νότια ακτή, συμπεριλαμβανομένης της πεδιάδας της Μεσσαράς και τα Αστερούσια Όρη, εμπίπτει στη Βόρεια Αφρική κλιματική ζώνη και έτσι έχει πολλές ηλιόλουστες ημέρες και πολύ υψηλές θερμοκρασίες όλο το χρόνο. Ενδεικτικό του κλίματος είναι το γεγονός ότι στη νότια Κρήτη και τη Γαύδο τα χελιδόνια παραμένουν όλο το χρόνο χωρίς να μεταναστεύουν στην Αφρική.

Στις παραλιακές περιοχές ιδιαίτερα στις νότιες, το κλίμα είναι τόσο ήπιο ώστε να καλλιεργούνται τροπικά φυτά, όπως είναι η μπανανιά. Ευνοϊκές είναι οι κλιματολογικές συνθήκες στην Κρήτη για την ανάπτυξη υποτροπικών φυτών όπως το αβοκάντο, το μάνγκο, η τσεριμόγια, το πεκάν, δεσπολιά, η φραγκοσουκιά και η χουρμαδιά. Οι κλιματολογικές και εδαφικές συνθήκες στην Κρήτη θεωρούνται καλές για την ανάπτυξη αυτών των καλλιεργειών, που απαιτούν στην πλειοψηφία τους αρκετή υγρασία και υψηλή θερμοκρασία.

Ευνοεί την ανάπτυξη των βιολογικών καλλιεργειών και ιδιαιτέρως, στα βασικά αγροτικά προϊόντα, εκείνα που έχουν εγκλιματιστεί κατά τρόπον ιδανικό στις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στο νησί. Τα τελευταία χρόνια ομάδες βιοκαλλιεργητών ξεκίνησαν με μεράκι μια σημαντική προσπάθεια: Να προσφέρουν στην κατανάλωση προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας που θα ανταποκρίνονται απολύτως στις ανάγκες του σύγχρονου καταναλωτή.

Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, ακόμα και κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο, που παρατηρούνται οι μεγαλύτερες θερμοκρασίες, βορειοδυτικοί άνεμοι, τα μελτέμια, μετριάζουν τη ζεστή ατμόσφαιρα. Περιστασιακά, ισχυροί νοτιάδες αυξάνουν τη μέση θερμοκρασία κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού. Οι βροχοπτώσεις είναι σπάνιες κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου. Το φθινόπωρο είναι συχνά για πολλούς παραθεριστές η αγαπημένη τους εποχή στην Κρήτη, γιατί έχουμε θερμοκρασίες που συχνά ξεπερνούν αυτές της άνοιξης.

2.5 ΧΛΩΡΙΔΑ ΚΑΙ ΠΑΝΙΔΑ

Η Κρήτη δείχνει από μακριά γυμνή από κάθε βλάστηση. Η εντύπωση όμως αυτή αλλάζει γρήγορα. Στα βουνά υπάρχουν ακόμα αραιά, γνήσια κρητικά δάση με μεγάλο ποσοστό αγριοκυπαρισσιών δίπλα σε αειθαλείς πρίνους και ασφένταμους. Μακριά απ' τα δάση συναντούμε παντού μεμονωμένες βελανιδιές κι όπου υπάρχει νερό πλατάνια, συχνά εξαίσια. Και φοινικόδεντρα θα δούμε στην Κρήτη στις χαμηλές ζεστές περιοχές. Αξιόλογο είναι το φοινικόδασος στο Βάι, βορειοανατολικά της Σητείας.

Στις περιοχές που χαρακτηρίζονται ως βοσκότοποι ή χέρσες, υπάρχουν τα αειθαλή πυκνά σχοίνα, που έχουν ύψος ανθρώπου, και τα αγκαθωτά φρύγανα (μικροί σφαιρικοί θάμνοι). Κάτω από τα σχοίνα και τα φρύγανα κι ανάμεσά τους φυτρώνουν μικρότερα θαμνοειδή κι ένα πλήθος χόρτα και βότανα. Σχοίνα και φρύγανα αποτελούν τη μόνιμη πράσινη ζώνη. Αντίθετα οι πιο πολλές ψηλές κορφές των βουνών πάνω απ' τα 650 μ. στερούνται βλάστησης. Η ανοιξιάτικη ανθοφορία αρχίζει στα χαμηλά πολύ νωρίς και είναι οργιαστική. Με την πρόοδο της εποχής ανεβαίνει προς τα βουνά ενώ χαμηλά, το Μάη κιόλας, αρχίζουν τα πάντα να ξεραίνονται. Με τις πρώτες βροχές του Σεπτεμβρη η χαμηλή ζώνη αρχίζει πάλι να πρασινίζει απ' τα πρώτα βλαστάρια και το Δεκέμβρη στις πιο απάνεμες ακτές συναντά κανείς κιόλας τις

πρώτες ανεμώνες. Τέλος Ιανουαρίου οι αμυγδαλιές είναι ολάνθιστες και λίγο αργότερα ανθίζουν οι ασφόδελοι, οι νάρκισσοι, οι αγριοτουλίπες και οι ορχιδέες. Κάπου 1400-1500 είδη ανθέων υπάρχουν στην Κρήτη και το ένα δέκατο απ' αυτά συναντώνται μονάχα εκεί.

Από τα καλλιεργούμενα δέντρα, ανάλογα με τις πρόσφορες τοπικές συνθήκες, σημαντικότερα είναι οι: ελιές, λεμονιές, πορτοκαλιές, καστανιές, χαρουπιές. Παντού στις πεδιάδες και στις χαμηλές πλαγιές καλλιεργούνται αμπέλια.

Ο ζωικός κόσμος του νησιού είναι μάλλον φτωχός. Υπάρχουν λαγοί, αγριοκούνελα, κουνάβια, νυφίτσες, σκαντζόχοιροι, άρκαλοι, αρουραίοι, ποντίκια. Τα φίδια είναι λίγα και αμφίβολη η ύπαρξη δηλητηριώδους είδους. Σκορπιοί υπάρχουν πολλοί και το δάγκωμά τους είναι επικίνδυνο. Ωραιότατες σαύρες συναντώνται συχνά. Διάφορα είδη εντόμων επίσης, εμφανίζονται με τις ζέστες. Η Κρήτη είναι πέρασμα για τα αποδημητικά πουλιά και πατρίδα για πολλά άλλα. Εντυπωσιακός είναι ο Κρητικός αετός που συναντάται συχνά στα βουνά. Γεράκια, πέρδικες και κουκουβάγιες υπάρχουν πλήθος. Μοναδικός στο είδος του είναι ο κρητικός Αίγαγρος, το γνωστό ως «κρι-κρι». Σήμερα αυτά τα όμορφα και δειλά ζώα δύσκολα θα τα δει κανείς και μόνο στο «φαράγγι της Σαμαριάς». Για τη διατήρηση του είδους δημιουργήθηκαν εκτροφεία σε δύο- τρία νησάκια στις βόρειες ακτές.

Κύρια εξαγωγίμα προϊόντα της Κρήτης είναι το λάδι, η σταφίδα, τα σταφύλια και τα πορτοκάλια. Αν και ευδοκιμούν τα πάντα στην Κρήτη, η απόδοση των καλλιεργειών εμποδίζεται από αντίξοες συνθήκες. Οι εύφορες πεδινές περιοχές είναι λίγες και μικρές, το νερό για άρδευση ελάχιστο, οι άνθρωποι μοχθούν υπέρμετρα κι ανηφορίζουν χτίζοντας «πεζούλια» να καλλιεργήσουν τις πλαγιές. Σήμερα έχει αρκετά βελτιωθεί η κατάσταση με τις καλλιέργειες εκλεκτών ειδών σταφυλιών, μπανάνας, πρώιμης ντομάτας και λαχανικών καθώς και ανθέων, που αποδίδουν οικονομικά.

Η κτηνοτροφία, αρκετά ανεπτυγμένη, είναι σημαντική πλουτοπαραγωγική πηγή. Τρέφονται μικρά κυρίως ζώα: πρόβατα και κατσίκια. Τα μεγάλα, μια και δεν υπάρχουν εκτεταμένα λιβάδια εκτρέφονται σε στάβλους.

2.6 ΟΙ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Η οικονομία της Κρήτης βασίζεται κυρίως στη γεωργία, στην κτηνοτροφία αλλά και στον τουρισμό, μετά το 1970 τουλάχιστον. Οι τρεις αυτοί τομείς δραστηριοτήτων συνδέονται άμεσα και αλληλεξαρτώνται. Η Κρήτη εμφανίζει υψηλό κατά κεφαλήν εισόδημα συγκριτικά με εκείνο της υπόλοιπης χώρας και χαμηλό ποσοστό ανεργίας.

Ας δούμε όμως αναλυτικά την αγροτική ζωή και τους τρόπους παραγωγής στην κρητική ύπαιθρο:

Τρύγος:

Ο οίνος είναι συστατικό στοιχείο του ελληνικού πολιτισμού. Πλήθος αναφορών υπάρχουν από τα μινωικά χρόνια, για την καλλιέργεια των αμπελιών και την οινοποίηση. Μινωικές ποικιλίες καλλιεργούνται ακόμη και σήμερα, στα ίδια χώματα και πολλές φορές με την ίδια σχεδόν διαδικασία παραγωγής. Δεν νοείται, κρητικό τραπέζι χωρίς κρασί, το οποίο ο σπιτονοικοκύρης παινεύει πάντα ιδιαίτερα. Σχεδόν κάθε σπίτι έχει το δικό του κρασί.

Οι καλλιεργητικές φροντίδες του αμπελιού, αρχίζουν μετά τον τρύγο με ένα βασικό κλάδεμα. Το κυρίως κλάδεμα γίνεται, ανάλογα με την περιοχή και το υψόμετρο, Γενάρη ή Φλεβάρη, ακολουθούν φρεζαρίσματα, κορφολόγημα των βλαστών, θειαφίσματα, και ίσως αραίωμα των σταφυλιών. Η ωρίμανση και ο τρύγος πραγματοποιούνται ανάλογα με την ποικιλία και το υψόμετρο της περιοχής από το πρώτο δεκαήμερο του Αυγούστου μέχρι και τις αρχές του Οκτώβρη. Μέχρι τότε το αμπέλι απαιτεί συνεχή επίβλεψη και ενασχόληση, για την πρόληψη των διαφόρων ασθενειών.

Η κοινωνική διάσταση του τρύγου μας δίνει μια χαρακτηριστική εικόνα της αγροτικής ζωής στην Κρήτη. Από τα χαράματα φίλοι και συγγενείς τρυγούν και κουβαλούν τα σταφύλια. Όταν ο τρύγος τελειώσει, τα σταφύλια πιέζονται στο πατητήρι είτε μηχανοκίνητα, είτε πολλές φορές ακόμη, με τα πόδια και παράγεται μούστος. Η μεγάλη ηλιοφάνεια στην Κρήτη δίνει στον μούστο συνήθως αρκετά ζάχαρα και έτσι έχουμε και αρκετά υψηλόβαθμα κρασιά. Αυτή είναι και η στιγμή που η νοικοκυρά θα πάρει μούστο από το πατητήρι, θα «κόψει» τον βρασμό του με στάχτη και θα ψήσει την μουσταλευριά

προσθέτοντας καρύδια αμύγδαλα, σησάμι και κανέλα. Όταν τελειώσει το πάτημα, ο μούστος μπαίνει στα βαρέλια ή μένει στο πατητήρι για κάποιες ώρες για να πάρει χρώμα και τανίνες. Τότε έρχεται η ώρα της γιορτής. Όλοι κάθονται στο πλουσιοπάροχο τραπέζι με τα καλύτερα κρασιά του σπιτιού και εύχονται στον νοικοκύρη. Ο κάματος της ημέρας μετατρέπεται σε διάθεση για τραγούδι και χορό.

Τσικουδιά,Ρακοκάζανο

Τα κρασιά έχουν μπει στα βαρέλια και ο βρασμός έχει ολοκληρωθεί, το φθινόπωρο έχει μπει για τα καλά και οι σόμπες καπνίζουν στα χωριά. Το βρεγμένο χώμα μυρίζει παντού. Είναι η εποχή που τα κάστανα συνοδεύουν την τσικουδιά. Σιγά-σιγά αρχίζουν οι προετοιμασίες για το μάζεμα της ελιάς. Τα στέμφυλα (στράφυλα), τα υπολείμματα των σταφυλιών μετά το πάτημα δηλαδή, έχουν σφραγιστεί στα βαρέλια και μετά την ολοκλήρωση της ζύμωσης είναι έτοιμα για την απόσταξη.

Η τσικουδιά, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, πρέπει να έχει 37,5% αλκοόλη και η μέγιστη περιεκτικότητά της σε μεθανόλη να μην υπερβαίνει τα 8 γρμ. ανά λίτρο. Η απόσταξη σε όλη την Ελλάδα επιτρέπεται μόνο με σχετική άδεια. Σε όλα τα χωριά υπάρχουν άμβυκες, τα γνωστά καζάνια στα οποία μπαίνουν τα στέμφυλα και το υγρό των βαρελιών, σφραγίζονται ερμητικά και έπειτα βράζουν για να φθάσει η θερμοκρασία στους κατάλληλους βαθμούς, ώστε να αρχίσει η απόσταξη. Από το καπάκι του καζανιού ξεκινά μια σωλήνα η οποία συνήθως ψύχεται εξωτερικά με νερό για να υγραποιηθεί ο ατμός που βγαίνει έπειτα ως τσικουδιά. Το «πρωτοράκι» είναι το πρώτο απόσταγμα το οποίο τρέχει από το καζάνι και είναι ιδιαίτερα υψηλόβαθμο. Στην Κρήτη, σε αρκετά χωριά, αποστάζονται ακόμη μούρα και παράγεται η μουρνόρακι. Παλαιότερα γίνονταν και απόσταξη από κούμαρα, για την κουμαρόρακι.

Όποιος αποστάζει, συνήθως καλεί φίλους και στο φθινοπωρινό τοπίο στήνονται ψησταριές με τα κάρβουνα από τη φωτιά του καζανιού και πρόχειρα τραπέζια με κρητικούς μεζέδες: εξαιρετικά άγρια μανιτάρια,

κάστανα, καλιτσούνια, και χόρτα, όλα χαρακτηριστικά προϊόντα της συγκεκριμένης εποχής του χρόνου. Ακόμη και σήμερα η παράδοση συνεχίζεται δείχνοντας μέσα από τις αγροτικές δραστηριότητες πόσο σημαντικό στοιχείο είναι η συνεύρεση των ανθρώπων για την κρητική κοινωνία.

Ελιά:

Η ελιά αποτελεί την βασική καλλιέργεια σε όλη την Κρήτη. Ατελείωτες πλαγιές λάμπουν στον ήλιο όταν αυτός φωτίζει τα ασημοπράσινα φυλλώματά τους. Εδώ παράγεται το καλύτερο ελαιόλαδο του κόσμου. Πλούσιο σε άρωμα και γεύση και χαμηλό σε οξύτητα αποτελεί την βασική πηγή λίπους της κρητικής διατροφής. Η συλλογή του ελαιοκάρπου και η ελαιοποίηση είναι δραστηριότητα για κάθε κρητικό σχεδόν. Στα Χανιά καλλιεργούνται κυρίως δυο είδη ελιάς. Το πρώτο είναι οι λιανές, δέντρα των οποίων ο καρπός είναι σχετικά μικρός αλλά πολυάριθμος και τα οποία οι παραγωγοί ραβδίζουν και μαζεύουν τον καρπό τους σε δίχτυα, που έχουν απλώσει από κάτω. Τα δέντρα κλαδεύονται χαμηλά σε σχήμα ομπρέλας. Η εποχή της συγκομιδής αρχίζει τον Νοέμβρη και συνεχίζεται μέχρι τον Φλεβάρη, ανάλογα το υψόμετρο, το οποίο είναι κυρίως ενδεικτικό για το βαθμό ωρίμανσης. Αν έχουν «λαδώσει» οι ελιές παράγουν περισσότερο και καλύτερο λάδι. Σε άλλες περιοχές, όπως του Σελίνου, λόγω κυρίως της μορφολογίας του εδάφους, καλλιεργούνται οι τσουνάτες ελιές, μεγάλα δέντρα τα οποία στρώνονται με δίχτυα μόνιμης στρώσης και η συγκομιδή γίνεται κάθε 15-20 μέρες από τα δίχτυα.

Έτσι η συγκομιδή διαρκεί πολλές φορές μέχρι τον Μάιο ή και τον Ιούνιο. Οι ελιές μεταφέρονται έπειτα στα ελαιοτριβεία όπου πραγματοποιείται η σύνθλιψη και η εξαγωγή του ελαιολάδου. Διάφοροι είναι και οι τρόποι με τους οποίους λειτουργούν τα εργοστάσια κάποια έχουν ακόμη μυλόπετρες και πρέσες όπως τα παλαιά χρόνια και πραγματοποιούν έτσι ψυχρή σύνθλιψη, άλλα λειτουργούν φυγοκεντρικά και άλλα με βελονισμό. Το ελαιόλαδο που παράγεται εδώ, μοναδικό σε θρεπτικά στοιχεία και γεύση, είναι φημισμένο σε όλο τον κόσμο. Εξαιρετικής ποιότητας είναι και οι επιτραπέζιες ελιές, οι οποίες παράγονται στην ευρύτερη περιοχή. Οι σελινώτικες αλατσολιές, μαύρες

παστές, οι νερατζολιές, κοφτές και τσακιστές ξιδάτες ή σε χυμό λεμονιού, όλες έχουν το άρωμα της Κρήτης και συνοδεύουν κάθε φαγητό. Πολλές φορές αποτελούν και συστατικό του στοιχείο όπως στις σουπιές με μάραθο ή στα τσιγαριαστά χόρτα. Ακόμη συνοδεύουν το κρασάκι ή την τσικουδιά.

Κτηνοτροφία, Τυροκομία

Στον ορεινό όγκο των Χανίων, που είναι πλούσιος σε αρωματικά φυτά και βότανα εκτρέφονται χιλιάδες αιγοπρόβατα. Η κτηνοτροφία ήταν ανέκαθεν η κύρια ασχολία των κατοίκων των ορεινών περιοχών του Σελίνου, του ορεινού Αποκόρωνα και φυσικά των Σφακίων.

Η πολιτισμική παράδοση της Κρήτης θα ήταν φτωχή χωρίς τα ριζίτικα, τα τραγούδια που κατεξοχήν διηγούνται την ζωή αυτών των ανθρώπων. Μια ζωή δύσκολη μα και ελεύθερη. Ένας τρόπος και μια φιλοσοφία ζωής απλή, περήφανη και φιλόξενη. Η πραγματική Κρήτη εξακολουθεί να βρίσκει τρόπους έκφρασης στα διάσελα και τις κορφές, στα μητάτα και στους κούμους που δεν τα φθάνουν ακόμη οι δρόμοι και οι «ευκολίες» του πολιτισμού. Βέβαια θα ήταν ανέφικτο να παραχθούν τα παραδοσιακά τυροκομικά προϊόντα χωρίς την τεχνογνωσία των χιλιάδων ετών που σήμερα σε συνδυασμό με τις μοντέρνες μεθόδους διασφαλίζουν την ποιότητα.

Στα σύγχρονα τυροκομεία το γάλα πρώτα παστεριώνεται και έπειτα, με την προσθήκη καλλιέργειας, θερμαίνεται σε συγκεκριμένες θερμοκρασίες για να γίνει η διάσημη κρητική γραβιέρα η οποία θα ωριμάσει για αρκετούς μήνες πριν να είναι έτοιμη προς κατανάλωση. Άλλα τυριά, τα οποία είναι φημισμένα, είναι η μυζήθρα, και ο αθότυρος, άσπρα τυριά και τα δύο. Καταπληκτικό είναι και το γιαούρτι το οποίο γίνεται από πρόβειο γάλα.

Μέλι:

Ένα άλλο προϊόν το οποίο είναι χαρακτηριστικό της περιοχής των Χανίων είναι το μέλι. Παλαιότερα οι μελισσόκηποι ήταν μόνιμοι καθώς δεν υπήρχε η δυνατότητα της μεταφοράς τους. Σήμερα οι μελισσοκόμοι μεταφέρουν τις κυμέλες τους ανάλογα με την ανθοφορία σε διαφορετικό κάθε φορά τόπο. Έτσι, νωρίς την άνοιξη τις πηγαίνουν στους πορτοκαλεώνες και γενικά σε

χαμηλά υψόμετρα για να συλλέξουν οι μέλισσες χυμούς από τα ανθοφόρα φυτά και αργότερα τις ανεβάζουν σε μεγαλύτερα υψόμετρα, όταν ανθίζουν τα αρωματικά φυτά και βότανα και ιδιαίτερα το θυμάρι που δίνει τα μοναδικά χαρακτηριστικά του στο κρητικό μέλι. Ο “τρύγος” πραγματοποιείται τους μήνες Ιούλιο, Αύγουστο και Σεπτέμβριο.

Εσπεριδοειδή:

Τα εσπεριδοειδή αποτελούν έναν βασικό τομέα της γεωργικής παραγωγής της Κρήτης. Ιδιαίτερα στην ευρύτερη περιοχή του Κάμπου των Χανίων οι κλιματολογικές συνθήκες και τα άφθονα νερά από τα Λευκά Όρη ευνοούν την καλλιέργεια πορτοκαλιών, μανταρινιών, λεμονιών κλπ.

Στα πορτοκαλοχώρια από τον Φουρνέ, τον Σκινέ και μέχρι τις παραλίες σχεδόν του Πλατανιά και του Ταυρωνίτη το πράσινο των πορτοκαλαιώνων, τα ανθισμένα δένδρα που σκορπίζουν απλόχερα το άρωμα της άνοιξης και τα ζωντανά χρώματα των φρούτων τον χειμώνα αποτελούν χαρακτηριστικό στοιχείο του κρητικού τοπίου. Ανάπτυξη παρουσιάζει η επιστροφή στις ήπιες μορφές καλλιέργειας ενώ αυξάνεται συνεχώς η ζήτηση και η παραγωγή πιστοποιημένων βιολογικών κρητικών εσπεριδοειδών.

Το νησί του Ξένιου Δία σήμερα είναι η πρώτη δύναμη της Ελλάδος στον τουρισμό. Συνεπώς, ένα μεγάλο ποσοστό των κατοίκων του ασχολείται με τον τουρισμό. (www.chania.eu)

Τουρισμός

Εκτός από την ενασχόληση των κατοίκων με την γεωργία και την κτηνοτροφία, ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού της Κρήτης ασχολείται με τον τουρισμό. Πολλοί ντόπιοι διαθέτουν ξενοδοχειακές μονάδες, ενοικιαζόμενα δωμάτια, ενοικιαζόμενα αυτοκίνητα, εστιατόρια, καταστήματα με αναμνηστικά είδη και παραδοσιακά προϊόντα κλπ. Οι τουρίστες επισκέπτονται το νησί κατά τους θερινούς κυρίως μήνες. Οπότε η ενασχόληση των κατοίκων με τις τουριστικές επιχειρήσεις είναι εποχιακή.

2.7 ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΚΡΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ

Η Κρήτη είναι επίσης γνωστή για την ποιότητα των αγροτικών της προϊόντων που εξαιτίας του κλίματος καλλιεργούνται σχεδόν όλο τον χρόνο. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι το λάδι, η σταφίδα, τα εσπεριδοειδή, τα κηπευτικά, τα όσπρια κτλ. Από λαχανικά μεγάλη οικονομική σημασία έχουν οι ντομάτες οι οποίες εξάγονται, καθώς και οι πατάτες. Πολλά είναι και τα κτηνοτροφικά προϊόντα της Κρήτης. Φημίζονται το ανθότυρο, η μυζήθρα, και διάφορες άλλες κατηγορίες τυριού. Αξιόλογο προϊόν αποτελεί και το μέλι που φημίζεται για το άρωμα του.

Η μεσογειακή διαίτα είναι τρόπος ζωής που χαρίζει μακροζωία και καλή υγεία. Είναι διεθνώς γνωστό ότι η Κρητική διαίτα είναι το καλύτερο παράδειγμα μεσογειακής διατροφής. Η σύγχρονη διαιτολογία διαπίστωσε ότι οι κάτοικοι του νησιού έχουν τους μικρότερους δείκτες θνησιμότητας σε παγκόσμια κλίμακα από καρδιαγγειακά νοσήματα και καρκίνους και αναζήτησε τη διατροφή που χαρίζει στους Κρητικούς αυτά τα εξαιρετικά προνόμια υγείας. Η ιστορία της Κρητικής διατροφής ξεκινά από πολύ παλιά και από ευρήματα των αρχαιολογικών ανασκαφών φαίνεται πως οι αρχαίοι Κρήτες και οι Μινωίτες, καταλάβαιναν τα ίδια σχεδόν προϊόντα που καταναλώνονται και σήμερα. Στα δε ανάκτορα της μινωικής εποχής βρέθηκαν μεγάλα πιθάκια που χρησιμοποιούνταν για ελαιόλαδο, δημητριακούς καρπούς, όσπρια και μέλι. Ο αγροτικός πληθυσμός εξακολουθεί να αξιοποιεί τη φύση και τα προϊόντα της, που αποτελούν τη βάση της περίφημης Κρητικής παραδοσιακής κουζίνας. Τα τελευταία χρόνια αναπτύσσονται οι βιοκαλλιέργειες λόγω των ευνοϊκών κλιματολογικών συνθηκών.

Το μυστικό της καλής υγείας και της μακροζωίας είναι απλό για τους Κρητικούς που τρώνε ότι παράγει η πλούσια γη τους. Φρούτα, λαχανικά, χόρτα, κηπευτικά, όσπρια, τυριά και ψωμί. Αρωματίζουν τη γεύση με θαυμάσια αρωματικά φυτά, παρασκευάζουν γλυκίσματα με μέλι και πετιμέζι, και συνοδεύουν το γεύμα τους με καλό Κρητικό κρασί.

Στην Κρήτη Αμερικανοί διαιτολόγοι εξέτασαν το φαινόμενο της μακροζωίας των Κρητικών και δεν πίστευαν στα μάτια τους! "Πόσο λάδι τρώνε, θεέ μου", αναφώνησε ο διεθνούς φήμης γιατρός και πρωτοπόρος σε θέματα διατροφής Ancel Keys, βλέποντας την πράσινη σαλάτα να κολυμπά κυριολεκτικά στο ελαιόλαδο. Στην ουσία ο Keys επανέλαβε εκείνο που είχαν προσέξει κατά

τους προηγούμενους αιώνες οι περιηγητές που έδειξαν ενδιαφέρον για την καθημερινή ζωή των Κρητών. Σήμερα πιστεύεται πως το ελαιόλαδο είναι το μεγαλύτερο μυστικό της Κρητικής διατροφής και μακροζωίας. Έρευνες που έγιναν και γίνονται σε Ευρώπη και Αμερική αποκαλύπτουν πως το ελαιόλαδο όχι μόνον προστατεύει την καρδιά, αλλά βοηθά στην καλή λειτουργία πολλών οργάνων. Δρα ευεργετικά σε μια σειρά ασθενειών, πχ. μειώνει τη χοληστερόλη, έχει αντιοξειδωτική δράση, προστατεύει από καρκίνους και βοηθά στη λειτουργία του ήπατος. Ιδανικό για διατροφή ανθρώπων πάσχοντες από διαβήτη. Το Κρητικό λάδι, γνωστό στον κόσμο για την ποιότητά του, δεν είναι βιομηχανικό αλλά φυσικό προϊόν που βγαίνει από απλή σύνθλιψη της ελιάς, χωρίς εκχυλίσματα και βελτιωτικά. Είναι το καλύτερο, ελαφρύτερο και γευστικότερο ελαιόλαδο του κόσμου.

Οι Κρητικοί καταναλώνουν το περισσότερο τυρί στον κόσμο απολαμβάνοντας αξεπέραστες γεύσεις, όπως η γραβιέρα, κεφαλογραβιέρα, κεφαλοτύρι, γλυκιάς και ξινής μυζήθρας και άλλων τυροκομικών προϊόντων. Το τυρί διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στην διατροφή τους ως πηγή ασβεστίου και κεκορεσμένων λιπών, αλλά αυτοί που το τρώνε δεν έχουν υψηλά επίπεδα χοληστερόλης πιθανότατα γιατί οι συνδυασμοί του Κρητικού διατροφικού προτύπου παρέχουν ιδανική ισορροπία. Στην Κρητική διατροφή υπάρχει μια εντυπωσιακή ισορροπία φυσικών προϊόντων που προσφέρουν εκείνο ακριβώς που χρειάζεται ο άνθρωπος για να παραμένει υγιής. Οι βιταμίνες που περιέχονται στα τυριά μας είναι πολλές (Α, Β1, Β2, Β3, Β6, φολικό οξύ), όπως συμβαίνει και με τα βασικά μέταλλα και με τα αμινοξέα. Στη Μυθολογία λέγεται, πως τα γαλακτοκομικά προϊόντα της Κρήτης έθρεψαν τον μεγάλο θεό Δία, που γεννήθηκε σ' ένα σπήλαιο, έχοντας συντροφιά και τροφό του μίαν αίγα, την Αμάλθεια. Από τότε η κτηνοτροφία στην Κρήτη δεν έχει αλλάξει χαρακτήρα. Στηρίζεται σε μικρά ζώα (αίγες, πρόβατα) ενώ οι αγελάδες είναι ελάχιστες. Επίσης, στηρίζεται στην ελεύθερη βοσκή. Δεν υπάρχουν κτηνοτροφικές επιχειρήσεις που να κρατούν κλεισμένα σε συγκεκριμένο χώρο τα ζώα για μεγάλα χρονικά διαστήματα· τα ζώα της Κρήτης είναι όλο το χρόνο ελεύθερα στα βουνά ή στα χειμαδιά και τρέφονται σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα με άγρια χόρτα, κρητικά βότανα και

θάμνους. Η κρητική γραβιέρα προσφέρει μια γεύση που ξαφνιάζει, όπως συμβαίνει με όλες τις ποικιλίες των τυριών του νησιού (κεφαλοτύρι, κεφαλογραβιέρα).

Μία σημαντική διαφορά της κρητικής δίαιτας από τις άλλες των μεσογειακών περιοχών έγκειται στην κατανάλωση φρούτων! Ο Κρητικός τρώει έξι φορές περισσότερα φρούτα από το μέσο κάτοικο των άλλων μεσογειακών περιοχών και έξι φορές περισσότερα από τον κάτοικο μιας βόρειας χώρας (π.χ. Ολλανδία). Οι Ευρωπαίοι περιηγητές που έφταναν στην Κρήτη το 19ο αιώνα εγκωμιάζαν τα πορτοκάλια του νησιού. Η μυθολογία μας λέει πως τα εσπεριδοειδή ήταν το δώρο που έκανε η Γαία (γη), στο γάμο του πατέρα των Θεών, Δία με την Ήρα. Αυτό το δώρο, που κρατήθηκε, σύμφωνα πάντα με την μυθολογία, στους κήπους των Εσπερίδων, μακριά από ανθρώπους, καλλιεργείται σε μια εκτεταμένη περιοχή στα Χανιά. Μικρότερες καλλιέργειες υπάρχουν στη Μεσσαρά , το Φόδελε του Ηρακλείου και στο Μυλοπόταμο. Ήταν το κυριότερο χειμωνιάτικο φρούτο, το φρούτο που δεν έλειπε από κανένα Κρητικό σπίτι. Την ίδια συνταγή συνιστούν και σήμερα οι γιατροί: Το πορτοκάλι δεν πρέπει να λείπει από το τραπέζι μας, ο φυσικός χυμός δεν πρέπει να λείπει από τη ζωή μας, τα φρούτα δεν πρέπει να διαδραματίζουν ποτέ δευτερεύοντα ρόλο στη διατροφή μας: Είναι πλούσιες πηγές βιταμίνης C (ιδιαίτερα το πορτοκάλι), βιταμίνης B12 (απαραίτητη για την παραγωγή του αίματος), αλλά και βιταμινών που έχουν αντιοξειδωτική δράση, δηλαδή αντικαρκινική και προστατευτική για καρδιοπάθειες , (A, C και E). Το κατ'εξοχήν καλοκαιρινό φρούτο της Κρήτης, το σταφύλι, θεωρείται σήμερα ιδανικό για μια ισορροπημένη διαίτα. Είναι γευστικό και ο φλοιός του περιέχει ουσίες αντικαρκινικές. (www.hotelsline.gr)

2.8 ΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Πίσω απ' την αρχή του μύθου κρύβεται ο μακρινός κρητικός πολιτισμός. Οι Έλληνες αναφέρονται στην Κρήτη πάντα σε συνάρτηση με τη μυθολογία. Είναι το λίκνο και το καταφύγιο του Δία και γενέτειρα των Θεών. Οι βασιλιάδες της, Μίνως και Ραδάμανθους είναι και αυτί ισόθεοι και δικάζουν στον Κάτω Κόσμο. Και πλήθος άλλα θαυμαστά στην ελληνική μυθολογία για την Κρήτη! Να τους έλειπαν άραγε τα ακριβή ιστορικά στοιχεία; Ή μήπως οι Έλληνες, προικισμένοι με τη υπέροχη αίσθηση της αρμονίας και του μέτρου και με

δυνατό καλλιτεχνικό αίσθημα, βρήκαν πως ο μύθος ταιριάζει στον υπέροχο εκείνο πολιτισμό; Εν πάση περιπτώσει γραπτές μαρτυρίες δεν υπάρχουν ούτε πολλές, ούτε ακριβείς. Έχουμε ουσιαστικά ό,τι έφερε στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη. Μέσα σ' αυτά ο δίσκος της Φαιστού, δεν έχει επαρκώς αναγνωριστεί. Φαίνεται πάντως πως οι Μινωίτες δεν άφησαν λογοτεχνία.

Αντίθετα στα πλούσια ευρήματα κάθε είδους: βάζα, κεραμικά, πέτρινα ειδώλια και γλυπτά, κομφοτεχνήματα και στολίδια, σφραγιδόλιθους και τοιχογραφίες έχουμε πλούσια δείγματα του μοναδικού εκείνου πολιτισμού. Όλα αυτά έχουν τέτοια χάρη, τόση ελευθερία και ποικιλία στην εκλογή των θεμάτων και την εκτέλεση, τόση πιστότητα και υποβλητικότητα, που ο σύγχρονος θεατής ξεχνιέται θαυμάζοντας και ζει για λίγο σε μιαν άλλη εποχή. Όσο κι αν δέχτηκε η Κρήτη ξένες επιρροές κι αν διδάχτηκε απ' την τέχνη άλλων πολιτισμών, γεγονός αδιαφιλονίκητο είναι πως έβαλε τη δικιά της ανεπανάληπτη σφραγίδα. Μεγαλειώδης είναι η αρχιτεκτονική των ανακτόρων. Καμιά σχέση βέβαια με την αρχιτεκτονική της κλασικής Ελλάδας, που αποθέωσε τη συμμετρία. Εδώ φαίνεται στην πρώτη ματιά πως κυριαρχεί ο αυτοσχεδιασμός, πως ο ένας χώρος προστίθεται δίπλα στον άλλον φαινομενικά χωρίς σχέδιο, πως όλα αραδιάζονται απλά γύρω από μια κεντρική αυλή, πως το ακανόνιστο αυτό σύνολο φυτρώνει συμπτωματικά σε διάφορα επίπεδα. Αυτά βλέπει το επιπόλαιο μάτι. Φτάνει να παρατηρήσει κανείς με λίγη προσοχή για ν' ανακαλύψει με έκπληξη την ύπαρξη και την εσωτερική οργανική συνοχή του σχεδίου. Το μεγαλοφυές σχέδιο, η τέλεια οργάνωση του χώρου επέτρεψαν να λυθούν κατά τρόπο θαυμαστό τα δύσκολα προβλήματα, -ακόμα και για τη δικιά μας εποχή- φωτισμού, αερισμού, αποχέτευσης των τεράστιων ανακτόρων. Και μέσα έχουμε να θαυμάσουμε τόση πολυτέλεια και τέτοιες ανέσεις, που –για σύγκριση- μόλις τελευταία γνωρίζει (όχι φυσικά την ανακτορική πολυτέλεια, αλλά τουλάχιστον τους χώρους υγιεινής) το ελληνικό χωριό, στον αιώνα της αποθέωσης του τεχνολογικού πολιτισμού.

Κρητική λογοτεχνία αξιόλογη έχουμε την εποχή των Ενετών. Πρόκειται για μια ιδιόμορφη κρητική «Αναγέννηση» που προέκυψε από την κράση της κρητικής παράδοσης, της δυτικής επιρροής –μέσω Βενετίας- και της επιρροής του πολιτισμού και της πνευματικότητας του Βυζαντίου. Με τη ζωγραφική

φτάνει η Κρήτη της Αναγέννησης σε καλλιτεχνικά δημιουργήματα αιχμής. Η περίφημη «Κρητική Σχολή» έδωσε κορυφαίους τεχνίτες και τράβηξε την προσοχή ολόκληρου του κόσμου. Θα ήταν παράλειψη να μη μνημονευτεί τέλος, σαν πολιτιστική αξία, ο θησαυρός της κρητικής λαϊκής παράδοσης (τραγούδια, ποιήματα, μουσική, χοροί, λαϊκή τέχνη, λαϊκή αρχιτεκτονική) που συνέβαλλε αποφασιστικά στο να διατηρηθεί η Κρήτη, κάτω απ' όλες τις ξένες κατοχές, στη ζωή.

Μετά την ένωσή της με την Ελλάδα, η Κρήτη ενσωματώνεται και καλλιτεχνικά- πνευματικά στον ευρύτερο ελληνικό χώρο, όπου η σημαντική συμβολή της είναι φανερή σ' όλους τους τομείς της πολιτιστικής ζωής.

(«Κρήτη, το νησί και ο κόσμος του», Εκδόσεις Περιηγητής, Αθήνα)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

«ΦΥΣΙΚΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΛΞΗΣ»:

3.1 ΠΑΡΑΛΙΕΣ

Η ακτογραμμή της Κρήτης έχει μήκος 1.046 χιλιόμετρα, με περιοχές που είναι πλήρως οργανωμένες και δημοφιλείς, αλλά και περιοχές απομονωμένες, γραφικές και παρθένες. Η βόρεια ακτή αποτελείται κυρίως από μεγάλες και αμμώδεις παραλίες που επηρεάζονται από τους Βοριάδες. Οι παραλίες του Βορρά είναι γενικά εύκολα προσβάσιμες και ως εκ τούτου, είναι πιο δημοφιλείς. Ωστόσο, η πραγματική ομορφιά κρύβεται στις δυσκολότερα προσβάσιμες ήρεμες παραλίες του Νότου.

Ο επισκέπτης μπορεί να αποδράσει σε μία από τις πολλές φιλόξενες, οργανωμένες παραλίες των πιο ανεπτυγμένων βόρειων ακτών με τα μεγάλα τουριστικά θέρετρα. Όλες αυτές οι παραλίες προσφέρουν στον επισκέπτη ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών, ανέσεις και ασφάλεια: καφετέριες, μπαρ, εστιατόρια, θαλάσσια σπορ, ναυαγοσώστες κλπ. Οι περισσότερες από αυτές έχουν βραβευθεί με τη γαλάζια σημαία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γιατί είναι καθαρές, ασφαλείς και πλήρως εξοπλισμένες.

Ωστόσο, για τους ρομαντικούς και τους λάτρεις της φύσης υπάρχουν πολλές παρθένες παραλίες απaráμιλλης ομορφιάς κυρίως στα νότια. Γενικά ισχύει ένας κανόνας που λέει ότι όσο πιο δύσκολα πας σε ένα μέρος, τόσο πιο όμορφο θα είναι αυτό. Και όντως αυτός ο κανόνας φαίνεται να ισχύει για τις παραλίες της Κρήτης, λαμβάνοντας υπόψη και τις μοναδικές διαδρομές που πρέπει να ακολουθήσει συνήθως κανείς μέσα από άγρια φαράγγια ή φιδίσιους χωματοδρόμους με απέραντη με θέα στο Λιβυκό. Ενδεικτικά δίνονται οι πιο φημισμένες: (www.cretanbeaches.com)

Μάταλα

Τα Μάταλα βρίσκονται στη νότια Κρήτη στο νομό Ηρακλείου, περίπου 70 χλμ από την πόλη. Πρόκειται για ένα μικρό, ψαράδικο χωριό με την ξακουστή, πανέμορφη, αμμώδη παραλία του. Τα καθαρά, καταγάλανα νερά σε συνδυασμό με τα τεχνητά μικρά σπήλαια που είναι λαξευμένα στους βράχους είναι τα στοιχεία που κάνουν την παραλία των Ματάλων μοναδική! Στα Μάταλα υπάρχουν υποδομές όπως ενοικιαζόμενα δωμάτια, ξενοδοχειακές μονάδες, ταβέρνες, μπαρ, καφετέριες. Η παραλία είναι οργανωμένη και η πρόσβαση εύκολη!

Ελαφονήσι

Στα νοτιοδυτικά παράλια της Κρήτης απλώνεται μια από τις πιο μαγικές παραλίες του νησιού. Το Ελαφονήσι είναι μια από τις εξωτικές παραλίες στην Κρήτη, που απέχει περίπου 80 χλμ από τα Χανιά, χαρακτηρίζεται από τους αμμόλοφους με λευκή άμμο, τα καταγάλανα και καθαρά ρηχά νερά, την ηρεμία και τη γαλήνη που προσφέρει. Το τοπίο σε παραπέμπει σε παραλίες εξωτικές, και τα ρηχά νερά της πολλές φορές συνεχίζονται για αρκετά μέτρα μέσα στη θάλασσα. Το τοπίο στο Ελαφονήσι σε καθηλώνει, καθώς είναι σπάνιο να συναντήσεις στην Ελλάδα παραλία με τα δικά της χαρακτηριστικά.

Μπάλος

Ακόμη, στα βορειοδυτικά της Κρήτης βρίσκεται η Γραμβούσα. Πρόκειται για μια χερσόνησο στα δυτικά της οποίας απλώνεται η μαγευτική παραλία του Μπάλου. Στη χερσόνησο της Γραμβούσας υπάρχει ένα κάστρο το οποίο έχτισαν οι Βενετοί και το χρησιμοποιούσαν ως φρούριο ενάντια στους επίδοξους κατακτητές που κατά καιρούς θέλησαν να το καταπατήσουν. Τελικά οι Τούρκοι κατάφεραν να κυριεύσουν το κάστρο δωροδοκώντας το Βενετό φρούραρχο! Η παραλία του Μπάλου είναι μια από τις πιο όμορφες παραλίες τις Μεσογείου. Πολύ ψιλή άσπρη και κόκκινη άμμος, ρηχά νερά και σε κάποιο σημείο μια λιμνοθάλασσα με καθαρά γαλαζοπράσινα νερά. Οι επισκέπτες για

να φτάσουν ως την Γραμβούσα και την παραλία του Μπάλου, μπορούν να πάρουν ένα από τα караβάκια που καθημερινά ξεκινούν από το λιμανάκι του Κισάμου (Καστέλι). Η παραλία του Μπάλου είναι προσβάσιμη και από την ξηρά. Ακολουθώντας με αυτοκίνητο έναν δύσκολο χωματόδρομο έως ένα σημείον και από 'κει αρχίζει η κατάβαση με τα πόδια.

Βάι

Ανατολικά της Σητείας περίπου 25 χλμ από την πόλη και 6 χλμ από το Παλαίκαστρο, πάνω στο ακρωτήριο Σίδερο, βρίσκεται η πανέμορφη παραλία του Βάι. Είναι μοναδική στο είδος της στην Ευρώπη χάρη στο πλούσιο φοινικόδασός της που σε συνδυασμό με τα γαλαζοπράσινα νερά της δίνει την αίσθηση ότι βρίσκεσαι σε κάποια τροπική ακτή. Η παραλία είναι πεντακάθαρη με λεπτή άμμο και βότσαλο, οργανωμένη και έχει πάρει πολλά βραβεία και τη Γαλάζια Σημαία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το κάμπινγκ δεν επιτρέπεται. Η θέα που αντικρίζει ο τουρίστας φτάνοντας στην παραλία του Βάι, είναι μοναδική. Πρόκειται για μια περιοχή που διαφέρει αισθητικά από τις συνηθισμένες παραλίες στην Ελλάδα. Συγκεντρώνει πλήθος κόσμου κάθε χρόνο και σίγουρα είναι ένας προορισμός που αξίζει να επισκεφθεί κανείς.

Πρεβέλη

Στα νότια του Νομού Ρεθύμνης, μέσα σε έναν καταπράσινο χώρο στο τέλος του Κουρταλιώτικου φαραγγιού, απλώνεται μετά το φοινικόδασος η αμμώδης παραλία της Πρέβελης με τους υπέροχους καταρράκτες που ξεχύνονται στη θάλασσα. Ο επισκέπτης μπορεί να κάνει μια βόλτα με τα πόδια ή με το θαλάσσιο ποδήλατο που θα βρει εκεί. Η λίμνη Πρέβελη είναι ένα από τα ομορφότερα αξιοθέατα του νησιού. Το τοπίο μοιάζει τροπικό και σίγουρα είναι μια εξόρμηση που θα γεμίσει έκπληξη τον τουρίστα! Πολλοί χαρακτηρίζουν την περιοχή της Πρέβελης, ως έναν επίγειο παράδεισο!

Φόδελε

Το Φόδελε είναι ένα όμορφο παραδοσιακό χωριό που βρίσκεται 30 χλμ δυτικά του Ηρακλείου. Έχει αρκετό πράσινο και είναι άξιο να σημειώσουμε ότι

είναι η γενέτειρα του γνωστού ζωγράφου Δομίνικου Θεοτοκόπουλου, ή όπως είναι γνωστός σε όλο τον κόσμο El Greco. Η παραλία του Φόδελε είναι αρκετά όμορφη και γεμάτη αντιθέσεις. Η καταπράσινη φύση συνδυάζεται με το γαλάζιο της θάλασσας γι' αυτό και είναι σχεδόν απίθανο να μην ενθουσιαστεί κανείς στη θέα. Στο Φέδελε ο επισκέπτης θα βρει παροχές όπως ενοικιαζόμενα δωμάτια, μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, παραδοσιακά ταβερνάκια και καφενεία. Επίσης, μπορεί κανείς να επισκεφτεί τα πολλά μικρά βυζαντινά εκκλησάκια, το όμορφο ποτάμι στο κέντρο του χωριού και να γευθεί τις παραδοσιακές κρητικές γεύσεις.

Μπαλί

Περίπου 31 χλμ από το Ρέθυμνο και 42 χλμ από το Ηράκλειο, βρίσκεται το Μπαλί. Είναι ένα όμορφο μικρό ψαροχώρι που ανά τα χρόνια έχει αποκτήσει έντονη τουριστική ζωή. Η κεντρική παραλία του Μπαλί με το ψιλό βοτσαλάκι, είναι μια από τις πιο όμορφες παραλίες του νομού Ρεθύμνης. Είναι καθαρή, οργανωμένη και παρέχει θαλάσσια σπορ, ξαπλώστρες, εστιατόρια και καφετέριες. Στην περιοχή υπάρχουν ενοικιαζόμενα δωμάτια και μεγάλα ξενοδοχεία. Κοντά στην κεντρική παραλία υπάρχουν κι άλλες πιο μικρές και πιο ήρεμες. Το Μπαλί είναι ιδανικό για ήσυχες διακοπές.

Φαλάσαρνα

Στα βορειοδυτικά της Κρήτης (17 χλμ από τον Κίσαμο) βρίσκεται η πανέμορφη παραλία της Φαλάσαρνας. Πρόκειται για μια από τις πιο καθαρές παραλίες της Κρήτης με κρυστάλλινα νερά και έχει πολλές φορές βραβευτεί ως η καλύτερη παραλία της Ελλάδας και μία από τις καλύτερες της Ευρώπης! Το λευκό και κόκκινο χρώμα της άμμου καθώς και η θέα των επιβλητικών βουνών που την κυκλώνουν, καθιστούν την Φαλάσαρνα ως μια από τις πιο όμορφες παραλίες του νησιού.

Πλάκα

Η παραλία Πλάκα βρίσκεται περίπου 16 χλμ βόρεια από τον Άγιο Νικόλαο και 5 χλμ από την Ελούντα. Η ακτή είναι βοτσαλωτή και τα νερά πεντακάθαρα! Η παραλία είναι προστατευμένη από τους ανέμους και καλά οργανωμένη (ομπρέλες, ξαπλώστρες, θαλάσσια σπορ κλπ). Επίσης προσφέρει φυσική σκιά καθώς εκεί υπάρχουν πολλά αλμυρίκια. Στην περιοχή θα βρείτε κάποια από τα καλύτερα ξενοδοχεία της Κρήτης, καθώς και εστιατόρια, καφετέριες και bar. Η Πλάκα θεωρείται η ομορφότερη παραλία στην Ελούντα και μαζεύει πολύ κόσμο κάθε καλοκαίρι. Αξίζει να αναφέρουμε την όμορφη θέα προς το νησί της Σπιναλόγκας το οποίο και μπορείτε να επισκεφθείτε από την Πλάκα με μικρά καραβάκια που αναχωρούν από και προς το νησί κάθε ώρα. (www.2811.gr)

3.2 ΣΠΗΛΑΙΑ

Η τραχιά μορφολογία της Κρήτης δεν θα μπορούσε παρά να περιλαμβάνει πληθώρα σπηλαίων. Τα περίπου 2000 σπήλαια της Κρήτης αποτελούν ένα συνονθύλευμα μύθου, ιστορίας και φυσικού πλούτου.

Σπηλιές της Κρήτης γέννησαν πολλούς από τους μύθους του νησιού. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι η γέννηση του μεγαλύτερου Θεού των αρχαίων χρόνων, του Δία, τοποθετήθηκε στο Δικταίον Άντρον του Οροπεδίου Λασιθίου, ενώ η ανατροφή του τοποθετήθηκε στο Ιδαίο Άντρο του Ψηλορείτη. (www.cretanbeaches.gr)

Σπήλαιο Σφεντόνη

Το Σπήλαιο του Σφεντόνη βρίσκεται στο χωριό Ζωνιανά 43 χλμ από το Ηράκλειο και 52 από την πόλη του Ρεθύμνου, στην Κρήτη. Πρόκειται για ένα από τα πέντε πιο σημαντικά σπήλαια στην Ελλάδα και το πιο μεγάλο στην Κρήτη. Έχει έκταση 3.000 τ.μ. και ο επισκέπτης μπορεί να διανύσει μόλις 270 μ. Το σπήλαιο είναι επιβλητικό με τεράστιους σταλακτίτες και σταλαγμίτες! Για να δημιουργηθεί 1 εκατοστό σταλακτίτη χρειάζονται περίπου 100 χρόνια!

Σπήλαιο Μελιδονίου

Το Σπήλαιο Μελιδονίου βρίσκεται 18 χλμ από το ομώνυμο χωριό στο νομό Ρεθύμνου. Ονομάζεται και Γεροντόσπηλιος και αποτελεί ένα από τα πιο όμορφα σπήλαια στην Κρήτη. Μέσα έχουν βρεθεί αρκετά ευρήματα από τα αρχαία χρόνια που μαρτυρούν ότι την Μινωική εποχή η σπηλιά χρησίμευε ως τόπος λατρείας του Τάλου του χάλκινου γίγαντα που η μυθολογία θέλει να ήταν ο προστάτης του νησιού.

Δικταίο Άντρο

Το Δικταίο Άντρο, γνωστό και ως σπήλαιο Ψυχρό, βρίσκεται λίγο μετά το χωριό Ψυχρό στο οροπέδιο Λασιθίου σε υψόμετρο 1.025 μ. στην Κρήτη. Πρόκειται για έναν πολύ σημαντικό αρχαιολογικό χώρο και ένα από τα πιο γνωστά σπήλαια της Κρήτης. Άρχισε να ερευνάται το 1888 από τους Evans, Halbherr, Hogarth και Demargne και οι έρευνες κράτησαν έως το 1902. Οι ανασκαφές φανέρωσαν αρκετά ευρήματα μεταξύ αυτών κι έναν βωμό, ένα τέμενος κι έναν διαχωριστικό τοίχο. Επίσης βρέθηκαν και διάφορα ειδώλια, όπλα και διπλοί πέλεκεις, κάποια από τα οποία φιλοξενούνται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου. Μέσα στο σπήλαιο, το οποίο χωρίζεται σε πάνω και κάτω μέρος, μπορείς να διακρίνεις την μεγαλοπρέπεια των λιθωμάτων, πολλούς σταλακτίτες και σταλαγμίτες, κάποιους θαλάμους και μια μικρή λίμνη. Το θέαμα είναι πανέμορφο και μαγικό! Μια μυθολογική εκδοχή λέει ότι εκεί γεννήθηκε ο Δίας και στη συνέχεια μεταφέρθηκε στο Ιδαίο Άντρο.

Ιδαίο Άντρο

Το Ιδαίο Άντρο ή Αρσένιο ή Σπηλιά της Ίδης βρίσκεται στο οροπέδιο του Ψηλορείτη (Νίδα) στο νομό Ρεθύμνου στην κεντρική Κρήτη. Πρόκειται για ένα σπήλαιο στο οποίο όπως αναφέρεται στη μυθολογία μεγάλωσε ο Δίας γνωστός ως "Κρηταγενής". Στις μέρες μας το σπήλαιο αυτό, που από τους κατοίκους της περιοχής ονομάζεται και Σπηλιάρα, είναι αρχαιολογικός χώρος όπου μέσα έχουν ανακαλυφθεί αρχαία αντικείμενα της Μινωικής εποχής, όπως μικρά αγαλματίδια, ασπίδες από χαλκό κ.ά.

3.3 ΦΑΡΑΓΓΙΑ

Υπάρχουν αναρίθμητα φαράγγια στην Κρήτη, ορισμένα απ' αυτά πάρα πολύ γνωστά, όπως το φαράγγι της Σαμαριάς. Ωστόσο τα περισσότερα φαράγγια παραμένουν άγνωστα στον πολύ κόσμο, αν κι όχι λιγότερο εντυπωσιακά κι όμορφα.

Τα φαράγγια παρέχουν τη δυνατότητα για ευκολότερη πεζοπορία, ιδίως τους καλοκαιρινούς μήνες, οπότε δεδομένων των ψηλών θερμοκρασιών της εποχής είναι πολύ ευκολότερο να κατέβεις ένα φαράγγι παρά να ανέβεις ένα βουνό .

Αυτός είναι και ο λόγος που οι Ορειβατικοί Σύλλογοι της Κρήτης περιορίζουν τις καλοκαιρινές εξορμήσεις τους σε διασχίσεις φαραγγιών και καταλήγουν στη θάλασσα για ένα δροσιστικό μπάνιο. Ωστόσο δεν είναι εύκολα όλα τα φαράγγια στην Κρήτη, καθώς κάποια από αυτά απαιτούν ιδιαίτερες ικανότητες, γνώσεις κι εξοπλισμό. Ενδεικτικά αναφέρονται μερικά: (www.explorecrete.com)

Φαράγγι Σαμαριάς

Το Φαράγγι της Σαμαριάς βρίσκεται στο νομό Χανίων στην οροσειρά Λευκά Όρη. Έχει μήκος 18 χλμ και είναι το μεγαλύτερο φαράγγι της Κρήτης αλλά και της Ευρώπης (σε μήκος). Έχει πλάτος από 150 μέτρα έως 3 μέτρα που είναι και το στενότερο σημείο του με την ονομασία "Πόρτες". Το 1962 χαρακτηρίστηκε Εθνικός Δρυμός Ελλάδας και είναι τόπος διαμονής πολλών ενδημικών πουλιών και διαφόρων ειδών ζώων. Το πιο γνωστό από τα ζώα που βρίσκουν καταφύγιο στο Φαράγγι Σαμαριάς είναι ο κρητικός αίγαγρος (κρι κρι). Εκεί επίσης φυτρώνουν σπάνια βότανα και φυτά, όπως το άγριο δίκταμο κι τα αγριολούλουδα. Το φαράγγι πήρε το όνομά του από το χωριό Σαμαριά και που κι αυτό οφείλει την ονομασία του στην βυζαντινή εκκλησία Οσία Μαρία του 14ου αιώνα, που βρίσκεται εκεί και σώζεται έως σήμερα με πολλές εικόνες και τοιχογραφίες.

Το Κουρταλιώτικο Φαράγγι

Το Κουρταλιώτικο Φαράγγι βρίσκεται στο νομό Ρεθύμνου περίπου 22 χλμ νότια από την πόλη. Ξεκινάει από το χωριό Κοξαρέ, ακολουθεί τον ποταμό Κουρταλιώτη και καταλήγει στη λίμνη της πανέμορφης παραλίας στην Πρέβελη. Στα μισά της διαδρομής σας θα συναντήσετε τον δρόμο που περνάει μέσα από το φαράγγι με πάρκινγκ και μονοπάτια που οδηγούν στο πανέμορφο εκκλησάκι του Αγίου Νικολάου. Προς το τέλος του φαραγγιού υπάρχει ένα σημείο που μοιάζει με τροπική λίμνη κι έχει ονομαστεί η Παραλία με τους Φοίνικες! Το φαράγγι έχει απίστευτη ομορφιά και το τοπίο είναι άγριο. Έχει πλούσια χλωρίδα και πανίδα και το ποτάμι χωρίζεται σε πέντε ρυάκια τα οποία ενώνονται και σχηματίζουν μικρές λιμνούλες κι έναν τεράστιο καταρράκτη! Καθ' όλη τη διαδρομή ο επισκέπτης παρατηρεί ότι το φαράγγι είναι στενό κι οι βράχοι είναι τεράστιοι και γεμάτοι μικρές σπηλιές και χαράκια. Το Κουρταλιώτικο Φαράγγι είναι ένα θαύμα της φύσης!

Το φαράγγι της Ίμβρου

Το Φαράγγι της Ίμβρου βρίσκεται κοντά στα Σφακιά νότια των Χανίων. Ξεκινάει από το μικρό οροπέδιο του χωριού Ίμβρος και καταλήγει στο χωριό Κομιτάδες με την υπέροχη θέα στο Λιβυκό πέλαγος. Το μήκος του είναι περίπου 7 χλμ και είναι εύκολο να το περπατήσεις οποιαδήποτε εποχή του χρόνου. Ο χρόνος που απαιτείται είναι περίπου 3 ώρες. Πρόκειται για ένα φαράγγι με βραχώδεις σχηματισμούς, στενό σε κάποια περάσματά του και άγρια βλάστηση με δέντρα που στην κυριολεξία φυτρώνουν μέσα στις πέτρες και τους βράχους! Το πιο όμορφο σημείο του φαραγγιού είναι στη μέση της διαδρομής όπου οι βράχοι πλησιάζουν τόσο πολύ ο ένας τον άλλο και η απόσταση που τους χωρίζει είναι μόλις 2 μ.!

Το φαράγγι του Ρούβα

Το Φαράγγι του Αγίου Νικολάου ή Φαράγγι Ρούβα (τα τελευταία χρόνια είναι γνωστό και ως Φαράγγι Γάφαρη) βρίσκεται στο νομό Ηρακλείου και τα όρια του είναι στα ανατολικά από τις κορυφές Αμπελάκια και στα δυτικά από την κορυφή Σαμάρι. Μπορείτε να ξεκινήσετε από τη λίμνη του Ζαρού, όπου

μετά 1,5 χλμ θα συναντήσετε το μοναστήρι του Αγίου Νικολάου. Θα ακολουθήσετε το μονοπάτι στα αριστερά και θα ανηφορίσετε προς την είσοδο του φαραγγιού. Εκεί το θέαμα δεν είναι και πολύ ευχάριστο μιας και το 1994 το σημείο αυτό κάηκε (περίπου το 1/3 του φαραγγιού). Όταν όμως προσπεράσετε αυτό το σημείο και περπατήσετε λιγάκι θα δείτε την πραγματική ομορφιά του τοπίου! Το μήκος του φαραγγιού είναι 4 χλμ και πότε συναντάτε ανηφόρες, πότε κατηφόρες. Τους χειμερινούς μήνες και τον πρώτο καιρό της άνοιξης, κυλάει ακόμα το ρέμα. Σε όλο το μήκος του φαραγγιού υπάρχουν σημεία ξεκούρασης και βρύσες. (www.2811.gr)

3.4 ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ, ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ, ΞΩΚΛΗΣΙΑ

Η Κρήτη είναι γεμάτη όμορφα μοναστήρια, εκκλησίες και ξωκλήσια, πολλές από τις οποίες είναι ερειπωμένες και έχουν θαυμάσιες τοιχογραφίες και εικόνες που χρονολογούνται από το 961 έως το 1204.

Συνολικά έχουν καταγραφεί 300 εκκλησίες διεσπαρμένες γύρω από την Κρήτη και πολλές άλλες καθολικές εκκλησίες. Κατά τη διάρκεια του 16^{ου} αιώνα ιδρύθηκε η κρητική σχολή ζωγραφικής, η οποία παρήγαγε πολλά έργα τέχνης ακολουθώντας τη βυζαντινή παράδοση.

Πολλοί διάσημοι ζωγράφοι βγήκαν από αυτή την σχολή και διακόσμησαν τις πολυάριθμες εκκλησίες του νησιού τους όπως και πολλές εκκλησίες σε άλλα μέρη της Ελλάδος. Ακολουθούν μερικές από τις αναρίθμητες εκκλησίες και μοναστήρια που βρίσκονται διεσπαρμένα σε όλο το νησί. (www.ξενοδοχεία.gr)

Μονή Αρκαδίου

Η Μονή Αρκαδίου βρίσκεται 23 χλμ από το Ρέθυμνο και είναι ένα από τα πιο ιστορικά μοναστήρια της Κρήτης. Μια εκδοχή λέει ότι πήρε το όνομα της από τον ιδρυτή της Αρκάδιο την Β' Βυζαντινή περίοδο. Μια άλλη εκδοχή αναφέρει για μια επιγραφή που υπάρχει στο καμπαναριό της εκκλησίας και αναφέρει ότι χτίστηκε τον 16ο αιώνα. Η καταστροφή του μοναστηριού έγινε το 1866, ενώ αργότερα ανοικοδομήθηκε και αναστηλώθηκε στην πρώτη του μορφή. Τα μόνα που μαρτυρούν την τραγωδία και το αίμα που χύθηκε πριν από περίπου 145 χρόνια είναι το μισοκαμένο τέμπλο και μια μπάλα κανονιού η οποία είχε σφηνώσει στο αιωνόβιο κυπαρίσσι έξω από την εκκλησία. Η επίθεση στην μονή ξεκίνησε στις 8 Νοεμβρίου του 1866 από τον τουρκικό στρατό και Αλβανούς συμμάχους τους. Τότε ο Ηγούμενος Γαβριήλ, αφού του είχε ζητηθεί να εγκαταλείψει τη μονή, αρνήθηκε να φύγει. Μια ημέρα μετά, οι Τούρκοι τον σκοτώνουν κι έτσι οι υπόλοιποι Κρητικοί (πολεμιστές και γυναικόπαιδα) κλείνονται στην πυριτιδαποθήκη. Ύστερα από σωματική και ψυχική εξάντληση και με τη σιγουριά της αιχμαλωσίας τους από τους Τούρκους πυροδότησαν τα βαρέλια με το μπαρούτι και η έκρηξη ήταν τόσο δυνατή ώστε προκάλεσε την καταστροφή της Μονής και φυσικά τον θάνατο των Ελλήνων αλλά και κάποιων Τούρκων που είχαν εισβάλει στην Μονή. Το Αρκάδι έχει χαρακτηριστεί από την Ουνέσκο ως Ευρωπαϊκό Μνημείο Ελευθερίας.

Ιερά Μονή Πρέβελης

Η Ιερά Μονή Πρέβελης βρίσκεται στα νότια του νομού Ρεθύμνου, δυτικά από τις εκβολές του ποταμού Κουρταλιώτη. Η Μονή, που ιδρύθηκε τον 16ο ή τον 17ο αιώνα, έχει μεγάλη ιστορία και η συμβολή των μοναχών της σε όλους τους αγώνες της Ελλάδας για ανεξαρτησία, είναι σημαντική. Είναι από τις πιο γνωστές και αξιοσέβαστες Μονές της Κρήτης, μέσα σε ένα κατάφυτο και καταπράσινο τοπίο! Σήμερα το μοναστήρι είναι έρημο, αλλά λειτουργεί Μουσείο με αρκετό αρχειακό υλικό, εκκλησιαστικά έγγραφα, άμφια και άλλα. Φυσικά μην αμελήσετε να επισκεφθείτε την ξακουστή και πανέμορφη παραλία της Πρέβελης, όπου φθάνεις με τα πόδια μετά την έξοδο από το μοναστήρι.

Το τοπίο μοιάζει τροπικό και σίγουρα είναι μια εξόρμηση που θα γεμίσει έκπληξη τον επισκέπτη! (www.2811.gr)

Μονή Κουδουμά

Η Μονή Κουδουμά βρίσκεται στις νότιες ακτές του νομού Ηρακλείου. Έχει κτιστεί κοντά σε όρμο και απέχει περίπου 40 μέτρα από τη θάλασσα. Η πρόσβασή της είναι δύσκολη, μιας και πρέπει ο επισκέπτης να κατηφορίσει με το αυτοκίνητο έναν άγριο χωματόδρομο γεμάτο στροφές. Το τοπίο όμως που συναντά κατά τη διαδρομή θα τον ανταμείψει! Ο ναός της Μονής είναι αφιερωμένος στην Κοίμηση της Θεοτόκου και το ιερό του βρίσκεται μέσα σε ένα μικρό σπήλαιο. Σπήλαια υπάρχουν γενικά στην περιοχή, όπου εκεί διαμένουν μέχρι και σήμερα αρκετοί μοναχοί. Η μονή στη σημερινή της μορφή χτίστηκε από Κρητικούς μοναχούς λίγο μετά το 1870. Παλαιότερα είχε καταστραφεί από πειρατές και ήταν για αρκετά χρόνια έρημη. Ο τουρίστας αξίζει να βρεθεί στη Μονή Κουδουμά όχι μόνο για την ιερότητα του χώρου αλλά και για την πανέμορφη διαδρομή που θα του κόψει την ανάσα, καθώς και για την πεντακάθαρη βοτσαλωτή παραλία της!

Η μονή του Αγίου Τίτου

Η εκκλησία ατή βρίσκεται στην ομώνυμη πλατεία στο Ηράκλειο και είναι αφιερωμένη στον Άγιο Τίτο, προστάτη του νησιού.

Είναι ένα πανέμορφο μνημείο που συνδυάζει στοιχεία από Ανατολική και Δυτική αρχιτεκτονική και πρωτοχτίστηκε κατά τη διάρκεια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Αργότερα οι Ενετοί τη χρησιμοποίησαν ως καθολικό καθεδρικό, κάνοντας κάποιες μετατροπές και έπειτα οι Τούρκοι την μετέτρεψαν σε τζαμί αλλάζοντας για άλλη μια φορά την αρχιτεκτονική της.

3.5 ΛΙΜΝΕΣ

Η Κρήτη έχει περιορισμένους υδάτινους πόρους, λόγω του κλίματος της. Ωστόσο δεν λείπουν μικρές λίμνες από την επιφάνεια της, οι οποίες αποτελούν πολύ σημαντικούς βιότοπους. Η μεγαλύτερη λίμνη της Κρήτης είναι η λίμνη του Κουρνά. Επίσης, στα Χανιά βρίσκεται η τεχνητή λίμνη της Αγιάς και στο Ηράκλειο η τεχνητή λίμνη του Ζαρού.

Πολλές λίμνες, που έχουν δημιουργηθεί από φράγματα, έχουν γίνει καταφύγιο για σπάνια είδη πανίδας και χλωρίδας. Το φράγμα των Μπραμιανών στην Ιεράπετρα, το φράγμα των Ποταμών στο Αμάρι και το φράγμα της Φανερωμένης στην Μεσαρά είναι τα κυριότερα οικοσυστήματα στην Κρήτη, τα οποία έχουν δημιουργηθεί από φράγματα. Άλλες μικρότερες τεχνητές λίμνες είναι το φράγμα του Ινίου, το φράγμα των Αμουργελλών και το φράγμα των Παρτίρων. (www.cretanbeaches.com)

Λίμνη Κουρνά

Η λίμνη Κουρνά είναι μια μοναδική φυσική λίμνη που δημιουργείται από την παρεμπόδιση του υπόγειου νερού, που κατεβαίνει από τον όγκο των Λευκών Όρεων, από τα αδιαπέραστα πετρώματα και την κατάκλιση του φυσικού κοιλώματος. Η λίμνη τροφοδοτείται από την πηγή Αμάτι και αποστραγγίζεται προς το ποταμό Δέλφινα.

Η απόστασή της από την θάλασσα είναι 2.5 km. Το μέγιστο μήκος της είναι 1080 μέτρα και το μέγιστο πλάτος της είναι 880 μέτρα. Καταλαμβάνει έκταση 579 στρέμματα με μέγιστο βάθος τα 22.5 μέτρα (3.5 μέτρα κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας). Η περιοχή της λίμνης χαρακτηρίζεται σαν τεκτονικό ρήγμα που κατακλύζεται με νερό από την πηγή "Αμάτι" λόγω των νεογενών αποθέσεων που εξασφαλίζουν την στεγανότητα της. Απλά, φανταστείτε ένα μεγάλο κοίλωμα που τροφοδοτείται από την μία του πλευρά με νερό λόγω του πορώδους του εδάφους ενώ από την απέναντι στεγανοποιείται λόγω της φύσης των πετρωμάτων. Σε κάποια τμήματα της λίμνης έχουν γίνει και έργα υπερχειλίσης και αποστράγγισης του νερού προς τις καλλιεργούμενες εκτάσεις και την θάλασσα.

Η λίμνη αναφέρεται από τα αρχαία χρόνια με το όνομα Κορησία. Μάλιστα πιστεύεται ότι υπήρχε ιερό στις όχθες προς τιμήν της Κορησίας Αθηνάς. Στα αραβικά η λέξη Κουρνά σημαίνει λουτήρας και λίμνη. Ίσως λοιπόν οι Άραβες να ήταν αυτοί που την μετονόμασαν από Κορησία σε Κουρνά. Τα σκοτεινά νερά της λίμνης έκαναν εντύπωση σε όλους τους επισκέπτες αλλά και τους κατοίκους αφού θεωρούσαν την λίμνη χωρίς πυθμένα (άπατη). Μάλιστα περιηγητές ήδη από τα χρόνια του Μεσαίωνα αναφέρονταν με δέος για το εκτιμώμενο βάθος της λίμνης. (www.travelmagic.gr)

Λίμνη Φανερωμένης

Το φράγμα της Φανερωμένης βρίσκεται 7km δυτικά του χωριού Ζαρού και περίπου 7km βόρεια του Τυμπακίου. Βρίσκεται σε μια υπέροχη τοποθεσία, μέσα σε μια καταπράσινη κοιλάδα στους νότιους πρόποδες του Ψηλορείτη και καλύπτει μια έκταση 1000 περίπου στρεμμάτων και χωρητικότητας 20 εκατομμυρίων κυβικών μέτρων.

Κατασκευάστηκε το 2005 για να καλύψει τις αυξημένες ανάγκες νερού για την άρδευση της πεδιάδας της Μεσαράς. Στα λίγα χρόνια λειτουργίας του, η λίμνη της Φανερωμένης έχει γίνει ένας εξαιρετικής σημασίας υδροβιότοπος, όπου φωλιάζουν και σταματούν σπάνια πουλιά και ζώα.

Η πρόσβαση στο φράγμα γίνεται κυρίως μέσα από το χωριό Βώροι, από όπου υπάρχουν πινακίδες. Άλλοι τρόποι πρόσβασης είναι μέσω του χωριού Γαλιά, αλλά κι από το Ζαρό. Μια βόλτα στο φράγμα την περίοδο της άνοιξης είναι μια υπέροχη εμπειρία.

Λίμνη Ζαρού

Η τεχνητή λίμνη του Ζαρού ή Βοτόμος βρίσκεται στις νότιες πλαγιές του Ψηλορείτη, 1km βόρεια από τον Ζαρό και 45km νοτιοδυτικά του Ηρακλείου. Η λίμνη πριν το 1987 ήταν ένας μικρός υδροβιότοπος ο οποίος σχηματιζόταν

από τον κρατήρα της πηγής Βοτόμου. Την σημερινή της μορφή την πήρε το 1987, όταν η Οασική υπηρεσία ανέπλασε την περιοχή και δημιούργησε μια τεχνητή λίμνη όπου συγκρατούνται τα νερά της πηγής.

Η λίμνη τροφοδοτείται με νερό από την πηγή Βοτόμος, μια από τις πολλές πηγές της ευρύτερης περιοχής. Η ονομασία Βοτόμος είναι γνωστή στους Κρητικούς από την ομώνυμη εταιρεία εμφιάλωσης ενός από τα πιο διάσημα νερά στην Κρήτη, το «Ζαρός». Η ονομασία Ζαρός προέρχεται από το μόριο Ζα , που σημαίνει πολύ, και το ρήμα ρέω. «Ζαρός» δηλαδή σημαίνει το μέρος όπου ρέει πολύ νερό. (www.cretanbeaches.gr)

Λίμνη Μπραμιανών

Η τεχνητή λίμνη των Μπραμιανών βρίσκεται 5km βόρειοδυτικά της πόλης της Ιεράπετρας και το νερό της χρησιμοποιείται για τις μεγάλες θερμοκηπιακές καλλιέργειες της περιοχής. Παρά το νεαρό της ηλικίας της, η λίμνη έχει ήδη γίνει ο σημαντικότερος υδροβιότοπος της Κρήτης, καθώς βρίσκεται απάνω στη πορεία χιλιάδων μεταναστευτικών πουλιών. Έχει ήδη χαρακτηριστεί ως Εθνικός Δρυμός και τα τελευταία χρόνια γίνονται έντονες προσπάθειες ανάδειξης της περιοχής.

3.6 Μουσεία και Αρχαιολογικοί χώροι στην Κρήτη

Κνωσός, το μινωικό παλάτι

Το Μινωικό Παλάτι της Κνωσού βρίσκεται 5 χιλιόμετρα νοτιο-ανατολικά από το Ηράκλειο, στην κοιλάδα του ποταμού Καίρατου. Ο ποταμός πηγάζει από τις Αρχάνες, διασχίζει την Κνωσό και εκβάλλει στον Κατσαμπά, το μινωικό λιμάνι της Κνωσού. Στα μινωικά χρόνια ο ποταμός είχε τρεχούμενο νερό όλη τη διάρκεια του χρόνου και οι γύρω λόφοι καλύπτονταν από βελανιδιές και κυπαρίσσια, εκεί που σήμερα βλέπουμε ελιές και αμπέλια. Όσο για τα πεύκα μέσα στην Κνωσό, αυτά φυτεύτηκαν από τον Εβανς.

Η επί 9.000 χρόνια συνεχής κατοίκηση έχει επιφέρει μεγάλες αλλαγές στο φυσικό περιβάλλον, που δεν μας επιτρέπουν να φανταστούμε εύκολα το πραγματικό Μινωικό τοπίο.

Ο πρώτος οικισμός στην Κνωσό χρονολογείται γύρω στο 7.000π.Χ., στη Νεολιθική Εποχή. Η οικονομική, κοινωνική και πολιτική ανάπτυξη του οικισμού οδήγησε κατά τα τέλη της δεύτερης χιλιετίας π.Χ. στην ανέγερση του μεγαλοπρεπούς ανακτόρου της Κνωσού. Η Κνωσός αποτέλεσε έδρα του μυθικού βασιλιά Μίνωα και το κυριότερο κέντρο εξουσίας στην Κρήτη.

Το Πρώτο αυτό Ανάκτορο καταστρέφεται κατά το 1.700 π.Χ. περίπου, αλλά ξανακτίζεται για να καταστραφεί οριστικά πια από φωτιά το 1350 π.Χ. Έκτοτε ο χώρος του ανακτόρου μετατρέπεται σε ιερό άλσος της Ρέας, αλλά δε ξανακατοικείται.

Το ανάκτορο της Κνωσού αποτελεί το μνημειακό σύμβολο του μινωικού πολιτισμού σε ότι αφορά την κατασκευή, χρήση πολυτελών υλικών, αρχιτεκτονικού σχεδίου, προηγμένων τεχνικών δόμησης και το εντυπωσιακό μέγεθος του. (www.explorecrete.com)

Το μινωικό ανάκτορο της Φαιστού

Η Φαιστός, ή πιο σωστά το Μινωικό Ανάκτορο της Φαιστού, βρίσκεται στην νότιο-κεντρική Κρήτη, στην πεδιάδα της Μεσαράς, 55 χιλιόμετρα νότια από το Ηράκλειο και σε μικρή απόσταση από τον αρχαιολογικό χώρο στην Αγία Τριάδα, τον αρχαιολογικό χώρο στη Γόρτυνα και τα Μάταλα.

Η Φαιστός είναι από τους πιο σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους στην Κρήτη, και δέχεται πολλές χιλιάδες επισκεπτών κάθε χρόνο.

Το μινωικό ανάκτορο της Φαιστού αντιστοιχεί σε ακμαία πόλη που, όχι τυχαία, αναπτύχθηκε στην έφορη πεδιάδα της Μεσαράς κατά τους προϊστορικούς χρόνους, δηλαδή από το 6.000 π.Χ. περίπου μέχρι και τον 1ο π.Χ. αιώνα, όπως επιβεβαιώνουν τα αρχαιολογικά ευρήματα. (www.explorecrete.com)

Σπιναλόγκα, το νησί των Λεπρών

Η Σπιναλόγκα είναι μικρό νησί κοντά στην Ελούντα στην Ανατολική Κρήτη. Η Σπιναλόγκα έχει γίνει γνωστή σαν το *νησί των λεπρών*, αφού εδώ απομονώνονταν οι λεπροί από την Κρήτη και την υπόλοιπη Ελλάδα μέχρι το 1957.

Σήμερα τη Σπιναλόγκα επισκέπτονται κάθε καλοκαίρι χιλιάδες τουρίστες με караβάκια από τον Άγιο Νικόλαο, την Ελούντα και την Πλάκα για να ξεναγηθούν στα ερειπωμένα της κτίρια, που με κόπο προσπαθεί η αρχαιολογική υπηρεσία να συντηρήσει.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2009, τους καλοκαιρινούς μήνες η Σπιναλόγκα δέχεται 1200 - 1500 επισκέπτες καθημερινά και είναι ο πιο επισκέψιμος αρχαιολογικός χώρος στην Κρήτη μετά την Κνωσό.

Η καίρια θέση της βραχονησίδας Σπιναλόγκα για τον έλεγχο και την προστασία του λιμανιού της Ελούντας δεν θα μπορούσε παρά να σημαδέψει τη Σπιναλόγκα με μία πολυτάραχη ιστορία γεμάτη σκληρές μάχες και πολύ ανθρώπινο πόνο.

Το ενετικό κάστρο, Φορτέτσα

Η Φορτέτσα (*Fortezza*), που πολλές φορές λέγεται λανθασμένα "Φορτέτσα", είναι το Ενετικό Κάστρο στο Ρέθυμνο, το οποίο δεσπόζει στο λόφο του Παλαιόκαστρου, σχεδόν μέσα στο κέντρο της παλιάς πόλης. Η Φορτέτσα είναι ορατή από κάθε γωνία της πόλης, ενώ παράλληλα έχει πανοραμική θέα σε όλο το Ρέθυμνο και στην δυτική ακτή, κρύβοντας μέσα της ολόκληρη ιστορία αιώνων.

Το Αρχαιοελληνικό Μουσείο

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα μουσεία στην Ευρώπη. Βρίσκεται στην καρδιά της πόλης του Ηρακλείου. Κατά τη διάρκεια της ενετοκρατίας εδώ βρισκόταν η καθολική μονή του Αγίου Φραγκίσκου. Καταστράφηκε από το σεισμό του 1856 και ήταν η σπουδαιότερη και πλουσιότερη μονή στην Κρήτη, διακοσμημένη με εξαιρετικές βυζαντινές τοιχογραφίες. Η κατασκευή του μουσείου ξεκίνησε στις αρχές του 20ου αιώνα κι ολοκληρώθηκε το 1940.

Στο ισόγειο του μουσείου υπάρχουν 13 αίθουσες ανοικτές στο κοινό, ενώ στον πρώτο όροφο υπάρχουν τα κομμάτια από τις αυθεντικές τοιχογραφίες από το Ανάκτορο της Κνωσού. Όλα τα εκθέματα του Μουσείου Ηρακλείου προέρχονται αποκλειστικά από αρχαιολογικούς χώρους της Κρήτης κι η έκθεσή τους έχει γίνει κατά χρονολογικές περιόδους. (www.explorecrete.com)

Το Αρχαιοελληνικό Μουσείο Χανίων

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων βρίσκεται στο κέντρο της παλιάς πόλης στην οδό Χάληδων και στεγάζει την αρχαιολογική συλλογή του νομού Χανίων.

Η αρχαιολογική συλλογή των Χανίων έχοντας φιλοξενηθεί κατά καιρούς σε διάφορα δημόσια κτίρια (Διοικητήριο, Γυμνάσιο Αρένων, τζαμί Χασάν), συνεχίζει να στεγάζεται σήμερα, αν και προσωρινά από το 1963, στον ενετικό ναό αφιερωμένο στον Αγ. Φραγκίσκο των Φραγκισκανών μοναχών, ένα σημαντικό μνημείο της πόλης.

Πότε χτίστηκε ακριβώς δεν γνωρίζουμε, πάντως αναφορές τον θέλουν να υπάρχει στο μεγάλο σεισμό του 1595 και να είναι ο μεγαλύτερος της πόλης. Αργότερα μετατρέπεται σε οθωμανικό τέμενος αφιερωμένο στον Τούρκο πορθητή της πόλης Γιουσούφ πασά. Στις αρχές του 20ου αιώνα μετατράπηκε στον κινηματογράφο «Ιδαίον Άνδρον». Μετά τον 2ο παγκόσμιο πόλεμο χρησιμοποιήθηκε σαν αποθήκη στρατιωτικού υλικού, ενώ από το 1963 διατηρεί τη σημερινή του χρήση σαν Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων.

Το Ιστορικό Μουσείο Ηρακλείου

Το Ιστορικό Μουσείο Ηρακλείου, ή πιο σωστά Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Κρήτης βρίσκεται στην παραλιακή λεωφόρο Σοφοκλή Βενιζέλου στο νούμερο 27. Το Ιστορικό Μουσείο στεγάζεται σε νεοκλασικό κτίριο του 1903 που ανήκε στον Ανδρέα Καλοκαιρινό, ένα διαπρεπή Ηρακλειώτη, ο οποίος το 1952 το παραχώρησε με δωρεά στην Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών για να γίνει Μουσείο.

Το Ιστορικό Μουσείο στο Ηράκλειο είναι αποτελείται από 22 αίθουσες, που καλύπτουν 1500 τ.μ, εκτίθενται με εξαιρετικό και διαφωτιστικό τρόπο πολύτιμα ιστορικά κειμήλια της Κρήτης από τα πρώτα βυζαντινά χρόνια (330 μ.Χ.) μέχρι και το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (1940).

Ο επισκέπτης αρχίζει την περιήγησή του στο Ιστορικό μουσείο από την αίθουσα Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού, στην οποία παρουσιάζεται μια επισκόπηση της κρητικής ιστορίας με αντιπροσωπευτικά εκθέματα απ' όλες τις συλλογές και τις χρονολογικές περιόδους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : «ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ»

4.1 : Ο ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΑΣ

Ο εναλλακτικός τουρίστας δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «πελάτης» ή «καταναλωτής» αφού διαφέρει από τα καθιερωμένα πρότυπα του φθηνού μαζικού τουρισμού, ενώ είναι γεγονός ότι ο εναλλακτικός τουρισμός προσφέρει μια εναλλαγή από τον καθιερωμένο τρόπο ζωής. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα που σχετικά με τους νεαρούς ταξιδιώτες του παρελθόντος που δεν αποδέχονταν για τον εαυτό τους τον όρο του τουρίστα, αλλά αυτοαποκαλούνταν «ταξιδευτές» και «κοσμογυρισμένοι», που ταξιδεύουν με σκοπό την αναζήτηση του αυθεντικού, ενώ όλοι οι άλλοι τους αποκαλούσαν άσκοπα περιφερόμενους, χίπις, τουρίστες του σακιδίου, γυφτοτουρίστες, κλπ. (Cohen 1973, 1979)

Οι εναλλακτικοί τουρίστες αποτελούν ένα τμήμα της αγοράς με διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά στα κίνητρα που τους ωθούν σε τουριστική μετακίνηση, τις δραστηριότητες τους κατά τη διάρκεια των διακοπών τους κλπ. Οι διαφορές των εναλλακτικών τουριστών από όλα σχεδόν τα άλλα είδη τουρισμού τείνει να τους απομονώνει σε ευδιάκριτες κατηγορίες που η κάθε μια απ' αυτές παρουσιάζει τις δικές της ιδιαιτερότητες.

Ο *εναλλακτικός τουρίστας* έχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- ▶ Προσπαθεί να επισκέπτεται μέρη που δεν έχει πατήσει ανθρώπινο πόδι.
- ▶ Διεγείρεται από το αίσθημα της περιήγησης.
- ▶ Προσπαθεί να αποφύγει τον πολιτισμό για κάποιο χρονικό διάστημα.
- ▶ Προσπαθεί να δημιουργήσει κανάλια επικοινωνίας με τον ντόπιο πληθυσμό.
- ▶ Δεν επιζητάει την ύπαρξη τουριστικής υποδομής.
- ▶ Συλλέγει περισσότερες πληροφορίες πριν και κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του.
- ▶ Ταξιδεύει μόνος του ή σε μικρές ομάδες.
- ▶ Είναι καλά εκπαιδευμένος.
- ▶ Έχει περισσότερα έσοδα από το μέσο όρο.
- ▶ Τείνει να παραμένει σε μια χώρα για περισσότερες μέρες από τον παραδοσιακό τουρίστα. (Laarman & Durst 1987)

4.2 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Για την καταπολέμηση σοβαρών προβλημάτων που αντιμετωπίζει σήμερα ο τουρισμός σε πολλές χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών, μεταξύ των οποίων και το πρόβλημα της εποχικότητας, οι πολιτικές τους εξουσίες και ειδικότερα οι αρμόδιοι για τον τουρισμό στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα αναπτύσσουν διάφορες εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι οποίες κάτω από προϋποθέσεις μπορούν να δώσουν διέξοδο στα αδιέξοδά του.

Αγροτουρισμός

Ο Αγροτουρισμός είναι μια ήπια μορφή τουριστικής ανάπτυξης στον αγροτικό χώρο η οποία έχει στόχο να συμβάλει ώστε ο επισκέπτης να γνωρίσει τις αγροτικές ασχολίες, την αυθεντική ζωή των κατοίκων στα χωριά, την κρητική παραδοσιακή κουζίνα και τα πολιτισμικά στοιχεία του χώρου αυτού.

Ο επισκέπτης μέσω του αγροτουρισμού έρχεται σε επαφή με τη φύση καθώς και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο στις οποίες συμμετέχοντας ανακαλύπτει το διαφορετικό που δε του παρέχει ο μαζικός τουρισμός.

Ο σωστά σχεδιασμένος και καλά οργανωμένος αγροτουρισμός έχει καταδειχθεί ότι αποτελεί ένα από τα αποτελεσματικότερα εργαλεία για τη μακροπρόθεσμη διατήρηση της ταυτότητας ενός τόπου. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι σε αυτής της μορφής την τουριστική ανάπτυξη το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μιας περιοχής αποτελούν πλέον τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά που στηρίζονται στην διατήρηση και ανάδειξη των τοπικών ιδιαιτεροτήτων της.

Σε επιχειρηματικό επίπεδο, ο αγροτουρισμός αποτελεί τον συνδετικό κρίκο του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα με τον τριτογενή. Δηλαδή της παραγωγής γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων και της μεταποίησης, με την παροχή υπηρεσιών και τον τουρισμό. Κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργεί, στηρίζει και τονώνει την τοπική αγορά, παρέχοντας νέες θέσεις εργασίας, ένα συμπληρωματικό εισόδημα στις αγροτικές οικογένειες και συγκρατώντας τον πληθυσμό στην ύπαιθρο.

Οικολογικός τουρισμός

Ο οικολογικός τουρισμός είναι μια εναλλακτική μορφή τουρισμού η οποία έχει άμεση σχέση με το αγροτικό περιβάλλον και είναι συνυφασμένος και με δραστηριότητες σε αγροτικούς χώρους, οι οποίες προωθούν την προστασία του περιβάλλοντος και προσφέρει στους τουρίστες θετικές εμπειρίες και ευκαιρίες για γνωριμία με το περιβάλλον και γενικότερα με την ύπαιθρο. Ο φυσιολατρικός και ο περιβαλλοντικός τουρισμός σχετίζονται με τον οικοτουρισμό όπως επίσης και με τον αγροτουρισμό. Αυτές οι μορφές τουρισμού εστιάζονται σε δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής που χρησιμοποιούν πόρους με ειδικά φυσικά χαρακτηριστικά όπως για παράδειγμα χιόνι, θάλασσα, αέρα ή δραστηριότητες συλλεκτικού χαρακτήρα (κυνήγι - σουβενίρ), με διάφορους βαθμούς επίδρασης στο περιβάλλον.

Η Κρήτη παρουσιάζει ευκαιρίες για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού και εντοπίζονται στον πλούτο και στη ποικιλία των φυσικών και πολιτιστικών πόρων , στη στήριξη των προστατευόμενων περιοχών, στα κονδύλια από εθνικά και κοινοτικά κονδύλια, στη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των ανθρώπων και τέλος στις οικιστικές και αγροτουριστικές εμπειρίες.

Πολιτιστικός τουρισμός

Ο πολιτιστικός τουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού όπου σχετίζεται με τη συμμετοχή σε πολιτιστικές και εκπαιδευτικές εμπειρίες που αναφέρονται στην πολιτιστική κληρονομιά του κάθε τόπου που ταξιδεύει ο επισκέπτης. Ακόμα πολιτιστικός τουρισμός θεωρείται το ταξίδι που γίνεται με πολιτιστικό βασικό κίνητρο περιλαμβάνοντας εκπαιδευτικές περιηγήσεις, θεατρικές παραστάσεις, φεστιβάλ, προσκυνήματα, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία, καθώς και τη μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος, του λαϊκού πολιτισμού και της τέχνης.

Τέλος, πολιτιστικό τουρισμό έχουμε όταν ο επισκέπτης θέλει να κατανοήσει τον πολιτισμό και το βασικό χαρακτήρα ενός τόπου περιλαμβάνοντας την ιστορία, την αρχαιολογία, τον τρόπο ζωής του κάθε λαού, τις τέχνες και την αρχιτεκτονική, την παραδοσιακή κουζίνα και τη μορφολογία της περιοχής.

Συνεδριακός τουρισμός

Η Κρήτη τα τελευταία χρόνια στοχεύει στην σωστή ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού με τη διοργάνωση συνεδρίων που αποτελούν έναν από τους πλέον αναπτυσσόμενους και δυναμικούς τομείς για το Κρητικό τουριστικό προϊόν. Τα τελευταία χρόνια έχουν κατασκευαστεί ειδικές εγκαταστάσεις και αναπτύχθηκαν οι αναγκαίες υποδομές για τη διοργάνωση συνεδρίων μεγάλου και μικρότερου μεγέθους .

Σύγχρονες ξενοδοχειακές μονάδες με εξειδικευμένους χώρους οργάνωσης συνεδρίων μπορούν να προσφέρουν υπηρεσίες υψηλού επιπέδου καθώς και την απαιτούμενη υποδομή για να φιλοξενήσουν μεγάλα παγκόσμια συνέδρια.

Το εξαιρετικό κλίμα της Κρήτης με τις φυσικές ομορφιές της, τις παραδεισένιες παράλιες, την εξαιρετική παραδοσιακή κουζίνα, την πολιτιστική κληρονομιά, τη φημισμένη φιλοξενία και την νυκτερινή διασκέδαση σε συνδυασμό με τις υποδομές του συνεδριακού τουρισμού είναι ένας ιδανικός προορισμός για τη διοργάνωση συνεδρίων.

Αθλητικός τουρισμός

Το 1970 άρχισε να γίνεται χρήση του όρου αθλητικός τουρισμός με σκοπό τη σχέση του τουρισμού με την αθλητική δραστηριότητα. Ο αθλητικός τουρισμός θεωρείται σύγχρονο φαινόμενο σε αντίφαση με τη διαχρονικά στενή σχέση μεταξύ αθλητισμού και τουρισμού. Ο λόγος είναι ότι μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισε να αντιμετωπίζεται ως αυτόφωτο κομμάτι της τουριστικής και της αθλητικής βιομηχανίας αλλά και να αποκτά ακαδημαϊκή οντότητα.

Είναι φανερό ότι ο αθλητικός τουρισμός αποτελεί ένα ιδιαίτερα σύνθετο και ευρύ φαινόμενο. Για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού υπάρχει η ανάγκη για διευρυμένη υψηλής ποιότητας υποδομής σε διάφορους τομείς υποστήριξης, οι οποίοι είναι το φυσικό περιβάλλον, οι υπηρεσίες, η

διασκέδαση, οι μεταφορές, το τεχνητό περιβάλλον, η στέγαση, η πολιτιστική κληρονομιά, οι οργανισμοί και οι κατασκευασμένες διευκολύνσεις.

Συνδυάζοντας δυο από τις πλέον δημοφιλείς δραστηριότητες ο αθλητικός τουρισμός κατάφερε να προσελκύσει σημαντικό αριθμό ενδιαφερομένων αποκτώντας την αντίστοιχη οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική σημασία. Παράλληλα, οι παραγωγοί της τουριστικής βιομηχανίας οι οποίοι ανέκαθεν αναζητούσαν νέους τομείς επέκτασης των δραστηριοτήτων τους διέκριναν νωρίς τα οικονομικά κυρίως οφέλη του αθλητικού τουρισμού και προχώρησαν σε σημαντικές επενδύσεις.

Ως συνέπεια, ο αθλητικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από γοργό ρυθμό ανάπτυξης, μεγάλες δυνατότητες εξέλιξης και από το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που δημιουργεί σε όλους τους εμπλεκόμενους στο τουριστικό κύκλωμα, παραγωγούς και καταναλωτές.

Η Κρήτη τα τελευταία χρόνια έχει κάνει σημαντικά βήματα προόδου ανάπτυξης του αθλητικού τουρισμού με τη δημιουργία των κατάλληλων υποδομών και στοχεύει τα επόμενα χρόνια στη προσέλκυση περισσότερων επισκεπτών με τη κατασκευή νέων εξειδικευμένων ξενοδοχειακών μονάδων.

Θρησκευτικός τουρισμός

Ο Θρησκευτικός τουρισμός αποτελεί σημαντικό κομμάτι της τουριστικής κίνησης και αφορά την επίσκεψη σε θρησκευτικούς τόπους λατρείας όπως μοναστήρια και εκκλησίες. Τα μνημεία της ελληνικής ορθοδοξίας αποτελούν αξιόλογο πόλο έλξης για τους επισκέπτες. Τα μοναστήρια, οι επιβλητικοί καθεδρικοί ναοί, τα ξωκλήσια και οι βυζαντινές- μεταβυζαντινές εκκλησίες μαρτυρούν την επίμονη προσήλωση στις παραδόσεις και την στενή και μακράιωνη διασύνδεση της τέχνης με τη θρησκευτική λατρεία.

Ο θρησκευτικός τουρισμός χωρίζεται σε δύο κατηγορίες:

Α)Στους προσκυνητές τουρίστες στους οποίους επικρατεί το θρησκευτικό κίνητρο οι οποίοι επισκέπτονται μια περιοχή αποκλειστικά για επίσκεψη σε θρησκευτικό χώρο.

Β)Στους τουρίστες που ταξιδεύουν ομαδικά και συνδυάζουν το ταξίδι τους και με άλλες τουριστικές δραστηριότητες.

Γαστρονομικός τουρισμός

Ο γαστρονομικός τουρισμός αρχίζει να κυριαρχεί ως τάση στην τουριστική αγορά και είναι ένας νέος τύπος ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού όπου μέσω αυτού η Κρήτη προωθεί τα αγροτικά της προϊόντα. Η Κρήτη είναι αδιαμφισβήτητα η βασίλισσα τη ελληνικής γαστρονομίας και οι περισσότεροι τουρίστες την επιλέγουν για προορισμό τους επηρεασμένοι από τη φήμη της κρητικής κουζίνας.

Τα τελευταία χρόνια , η κρητική κουζίνα θεωρείται πρότυπο μεσογειακής διατροφής που τόσα θετικά οφέλη έχει στην ανθρώπινη υγεία. Οι υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης δεν μπορούσαν να καταλάβουν το λόγο που οι Κρητικοί έχουν τα χαμηλότερα ποσοστά σε καρκίνο και καρδιαγγειακά νοσήματα. Τελικά, μετά από έρευνες ανακάλυψαν ότι η καθημερινή τους διατροφή είναι που κάνει τη διαφορά. Τα λαχανικά, τα όσπρια, τα δημητριακά, το ελαιόλαδο ο περιορισμός του κόκκινου κρέατος και η κατανάλωση σε φρούτα και σαλάτες έχουν ευεργετικές επιπτώσεις στον οργανισμό.

Έτσι, λοιπόν, η κρητική κουζίνα μελετήθηκε εκτενώς και αποτέλεσε την επιτομή της μεσογειακής διατροφής και τη βάση για τη δημιουργία διαιτολογικών προτύπων. Η σωστή διατροφή περιλαμβάνει σε καθημερινή βάση απεριόριστες ποσότητες χόρτων και λαχανικών (ωμών και βρασμένων) αλλά και φρούτα ενώ τα όσπρια και τα δημητριακά βρίσκονται στο τραπέζι δυο με τρεις φορές την εβδομάδα. Το ελαιόλαδο αντικαθιστά εντελώς τις μαργαρίνες και τα βούτυρα ενώ καθημερινά λίγο γάλα ή τυρί είναι απαραίτητα.

Το κόκκινο κρέας δεν πρέπει να καταναλώνεται πάνω από μια φορά την εβδομάδα ενώ τα πουλερικά το πολύ δύο. Τέλος, το ψάρι μπορεί να καταναλώνεται πολύ συχνότερα ενώ ένα ποτηράκι κόκκινο κρασί σε κάθε

γεύμα συμπληρώνει ιδανικά το φαγητό. Επιπλέον, η κρητική κουζίνα δίνει υπέροχες λύσεις για όλους *εκείνους που πρέπει να κόψουν το αλάτι* είτε εξ αιτίας προβλημάτων υγείας όπως η υπέρταση είτε λόγω κατακράτησης υγρών: τα πιο πολλά φαγητά μπορούν να νοστιμίσουν αν ξέρετε να χρησιμοποιήσετε το κατάλληλο μπαχαρικό. Τότε, η γεύση του αλατιού δεν λείπει! Το θυμάρι, η ρίγανη, ο βασιλικός, ο δυόσμος μπορούν κάλλιστα να πάρουν τη θέση του.

Αρχαιολογικός- εκπαιδευτικός τουρισμός

Ο αρχαιολογικός και ο εκπαιδευτικός τουρισμός παρουσιάζουν ξεχωριστό ενδιαφέρον στη Κρήτη. Ο πρώτος σχετίζεται με την ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, καθώς και με την οργάνωση δικτύου περιπάτων αρχαιολογικών περιοχών, ενώ ο δεύτερος με την επίσκεψη και εκπαίδευση σχολείων κάθε βαθμίδας και ειδικών ομάδων επισκεπτών, σε αρχαιολογικούς χώρους, πολιτισμικά μνημεία, οικοσυστήματα κτλ.

Όσο κι αν γίνεται συχνά λόγος για τη συρρίκνωση του αρχαιολογικού τουρισμού, στην πραγματικότητα ο τομέας αυτός αρχίζει μόλις να αναπτύσσεται, και μάλιστα με ραγδαίους ρυθμούς, τα τελευταία χρόνια, με τη διεθνή προβολή της πολιτισμικής μας κληρονομιάς, πριν και κατά την διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων, να φέρει σημαντικό μερίδιο. Ο αρχαιολογικός τουρισμός στη Κρήτη αναδεικνύει την πλούσια πολιτιστική παράδοση της περιοχής.

Θεραπευτικός-Ιαματικός τουρισμός

Η Ελλάδα εκτός από τις σπάνιες φυσικές ομορφιές της η φύση της χάρισε πηγές με σημαντικές θεραπευτικές ιδιότητες. Ιαματικοί φυσικοί πόροι υπάρχουν σε πολλές περιοχές της Ελλάδας και τα νερά των συγκεκριμένων πηγών διαφέρουν από τα συνηθισμένα λόγω της υψηλής τους θερμοκρασίας και των σπάνιων δραστικών συστατικών. Η υδροθεραπεία είναι ιδιαίτερα σημαντική για την αντιμετώπιση πολλών παθήσεων, όπως είναι τα αρθρικά

και οι ρευματοπάθειες. Για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού λειτουργούν πολλά κέντρα θαλασσοθεραπείας στη Κρήτη.
(www.cretataxitransfer.gr)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Αναμφίβολα η τουριστική δραστηριότητα είναι μία συνιστώσα παραγωγικών δράσεων που μπορεί να συμβάλλει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Κρήτης.

Προτάσεις:

- ▶ Βασική προϋπόθεση για την τουριστική ανάπτυξη του νησιού είναι η εκπόνηση στρατηγικών σχεδίων σε κλίμακα περιφέρειας και κράτους.
- ▶ Επιβάλλεται να εντοπιστούν οι πραγματικές δυνατότητες και η χωρητικότητα του τουριστικού υποδοχέα σε σχέση με το μέγεθος του, το φυσικό, ιστορικό και πολιτιστικό περιβάλλον του.
- ▶ Η κατανόηση και αξιολόγηση με κριτήρια αειφορίας της δυνατότητας τουριστικής ανάπτυξης.
- ▶ Η ενθάρρυνση και υποστήριξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού οι οποίες είναι περισσότερο φιλικές στο περιβάλλον ως «Αντίδοτο» στις αρνητικές επιδράσεις του μαζικού τουρισμού.
- ▶ Απαραίτητη βασική προϋπόθεση για την υποστήριξη και καθιέρωση εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι ο προσδιορισμός ορθολογιστικών κριτηρίων.
- ▶ Η προσβασιμότητα για τα ΑΜΕΑ στις τουριστικές δραστηριότητες χρειάζεται να γίνει στόχος πρώτης προτεραιότητας.
- ▶ Ανάγκη υπάρχει για δικτύωση των μικρών ξενοδοχειακών μονάδων.
- ▶ Διασύνδεση του τουρισμού με τον πρωτογενή τομέα και προώθηση της πιστοποίησης τοπικών προϊόντων και τοπικής διατροφής.
- ▶ Δράσεις προβολής του τουριστικού προϊόντος σε στοχευμένες αγορές.
- ▶ Ποιοτική αναβάθμιση της εκπαίδευσης τουριστικών στελεχών.
- ▶ Χρηματοδότηση ενός περιφερειακού δικτύου προώθησης των θεματικών μορφών τουρισμού με τη συμμετοχή τουριστικών επιχειρήσεων, εκπαιδευτικών και ερευνητικών ιδρυμάτων, ιδρυμάτων υγείας, πολιτιστικών φορέων και οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης.
- ▶ Στον τομέα του μαζικού τουρισμού χρειάζεται η ευαισθητοποίηση των κατοίκων των περιοχών που τον δέχονται.

- ▶ Και βέβαια οι αρχές που σχεδιάζουν και προγραμματίζουν την τουριστική δραστηριότητα, πρέπει να αντιληφθούν την ανάγκη ανταλλαγής απόψεων και εκπόνησης ερευνών από περισσότερες ειδικότητες εμπειρογνομώνων στον τομέα του τουρισμού, με βάση την τουριστική εμπειρία.
- ▶ Είναι τέλος απαραίτητη η συμμετοχή αρχιτεκτόνων, πολεοδόμων και περιβαντολλόγων σε κάθε επίπεδο σχεδιασμού της τουριστικής δραστηριότητας.
- ▶ Και τέλος έργα υποδομής (για ασφαλείς και γρήγορες μεταφορές και κυρίες προς και από τις πύλες εισόδου (Α/Δ, Λιμάνια) που εκτός από τον ασαφή χαρακτηρισμό τους, το ουσιαστικό είναι η επέκταση και ολοκλήρωση των απαραίτητων εγκαταστάσεών τους. Οπωσδήποτε βέβαια τα έργα περιβάλλοντος, βιολογικοί καθαρισμοί, ορθολογική διαχείρισης στερεών απορριμμάτων κλπ)

Όμως είναι σίγουρο ότι για να ανταποκριθούμε στα παραπάνω δεν πρέπει απλά και μόνο να επιλύσουμε τα όποια προβλήματα υποδομών και εξυπηρετήσεων. Επιβάλλεται να αναζητήσουμε και στη συνέχεια να υιοθετήσουμε μια καινούργια άποψη που θα θέτει τα προβλήματα του περιβάλλοντος στο κέντρο του ενδιαφέροντος και για τον τουριστικό τομέα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- 1) «Κρήτη, το νησί και ο κόσμος του», Εκδόσεις Περιηγητής, Αθήνα
- 2) Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., Λύτρας Π., «Εισαγωγή στον τουρισμό», εκδ. interbooks.
- 3) Αλεξανδράκη-Κριτσωτάκη Ροδάνθη, «Τουριστική Οικονομία», εκδ. Παπαζήση
- 4) Πάρις Τσάρτας «Τουρίστες, τόποι, κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό», Εκδόσεις Έξαντας
- 5) Βαφειάδης Γ., Κοντογεώργος Χρ., Παπακωνσταντινίδης Λ.Α., «Αγροτουρισμός και ισόρροπη ανάπτυξη», εκδ. Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Αθήνα, 1992.
- 6) Ιακωβίδου Ο., «Τουριστική ανάπτυξη: Πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις», (Αγροτουρισμός: το μικρό, όμορφο και θηλυκό πρόσωπο στον τουρισμό), εκδ. Έξαντας, Αθήνα, 2000.
- 7) Λογοθέτης Μ., «Αγροτικός Τουρισμός. Μια εναλλακτική λύση», Αθήνα, 1988.
- 8) Βελισσαρίου Ε., «Μάνατζμεντ ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού», Διοίκηση τουρισμού και τουριστικών επιχειρήσεων Ε.Α.Π., τόμος Δ.
- 9) Διαδικτυακοί τόποι
 - www.hotelsline.gr
 - www.cretanbeaches.com
 - www.2811.gr
 - www.ξενοδοχεία.gr
 - www.travelmagic.gr
 - www.cretataxitransfer.gr

